

KINNITATUD
Lennuliiklusteeninduse Aktsiaseltsi
üldkoosoleku
04. aprill 2017
otsusega

MAJANDUSAASTA ARUANNE 2016

Ärinimi: Lennuliiklusteeninduse Aktsiaselts
Äriregistri kood: 10341618
Aruandeperiood: 01.01.2016 – 31.12.2016
Aadress: Kanali põik 3
Rae küla, Rae vald
Harjumaa 10112
Telefon: +372 625 8230
Faks: +372 625 8200
Elektronpost: eans@eans.ee
Kodulehekülg: www.eans.ee
Põhitegevusala: aeronavigatsiooniteenuste osutamine

Tanel Rautits
Juhatuse esimees

Mati Tarlap
Juhatuse liige

Üllar Salumäe
Juhatuse liige

Sisukord

Sisukord	2
Info ettevõtte kohta.....	3
Tegevusaruanne	4
Sissejuhatus	4
Olulisemad tegevused ja sündmused.....	6
Lennuohutus ja kvaliteet	12
Personal	14
Tulemuslikkuse kava ja hinnad	17
Majanduslik lisaväärtus.....	18
Hea ühingujuhtimise tava aruanne.....	19
Raamatupidamise aastaaruanne	23
Finantsseisundi aruanne.....	23
Koondekasumiaruanne	24
Rahavoogude aruanne	25
Omakapitali muutuste aruanne	26
Raamatupidamise aastaaruande lisad	27
LISA 1. Aastaaruande koostamisel kasutatud arvestuspõhimõtted ja hindamisalused.....	27
LISA 2. Raha ja raha ekvivalendid	35
LISA 3. Finantsinstrumendid.....	35
LISA 4. Nõuded ostjate vastu	36
LISA 5. Muud nõuded ja ettemaksud	36
LISA 6. Põhivara.....	37
LISA 7. Võlakohustused	38
LISA 8. Võlad töövõtjatele	39
LISA 9. Muud lühiajalised kohustused	40
LISA 10. Omakapital.....	40
LISA 11. Müügitulu põhitegevusest.....	41
LISA 12. Tööjõukulud	41
LISA 13. Kaubad, toore, materjal ja teenused.....	42
LISA 14. Mitmesugused tegevuskulud.....	42
LISA 15. Tulumaks	42
LISA 16. Rent	43
LISA 17. Tehingud seotud osapooltega	43
LISA 18. Olulised raamatupidamishinnangud	44
LISA 19. Finantsriskide juhtimine.....	45
Sõltumatu vandeaudiitori aruanne	48
Juhatuse ja nõukogu kinnitus majandusaasta aruandele	51
Kasumi jaotamise ettepanek.....	52

Info ettevõtte kohta

Ärinimi:	Lennuliiklusteeninduse Aktsiaselts	
Address:	Kanali põik 3, Rae küla, Rae vald Harjumaa 10112	
Asukohamaa:	Eesti Vabariik	
Telefon:	+372 625 8230	
Faks:	+372 625 8200	
Elektronpost:	eans@eans.ee	
Interneti kodulehekülg:	www.eans.ee	
Äriregistri kood:	10341618	
Käibemaksukohuslase regist- reerimisnumber:	EE100339639	
Põhitegevusala:	Aeronavigatsiooniteenuse osutamine	
Eesti majanduse tegevusala- de klassifikaatori kood:	52239 - muud õhustransporti teenindavad tegevusalad	
Majandusaasta:	1. jaanuar – 31. detsember	
Juhatus:	Tanel Rautits Mati Tarlap Üllar Salumäe	juhatuse esimees juhatuse liige juhatuse liige
Nõukogu:	Andres Uusma Cinzia Siig Margo Klaasmägi Silja Võormann- Miloše- vić Peep Peterson Kaupo Raag	nõukogu esimees nõukogu liige nõukogu liige nõukogu liige nõukogu liige nõukogu liige
Auditikomitee:	Kaupo Raag Priit Rifk Andres Uusma	komitee esimees komitee liige komitee liige
Omanik:	Eesti Vabariik (100%)	
Aktsiate valitseja:	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	
Audiitor:	AS PricewaterhouseCoopers	

Tegevusaruanne

Lennuliiklusteeninduse Aktsiaselts osutab oma klientidele ohutut, kvaliteetset ja keskkonnasõbralikku, rahvusvaheliselt konkurentsivõimelist ning dünaamiliselt arenevat aeronavigatsiooniteenust ning toetab rahvusliku kaitse vajadusi õhuruumi suveräänsuse tagamisel.

Sissejuhatus

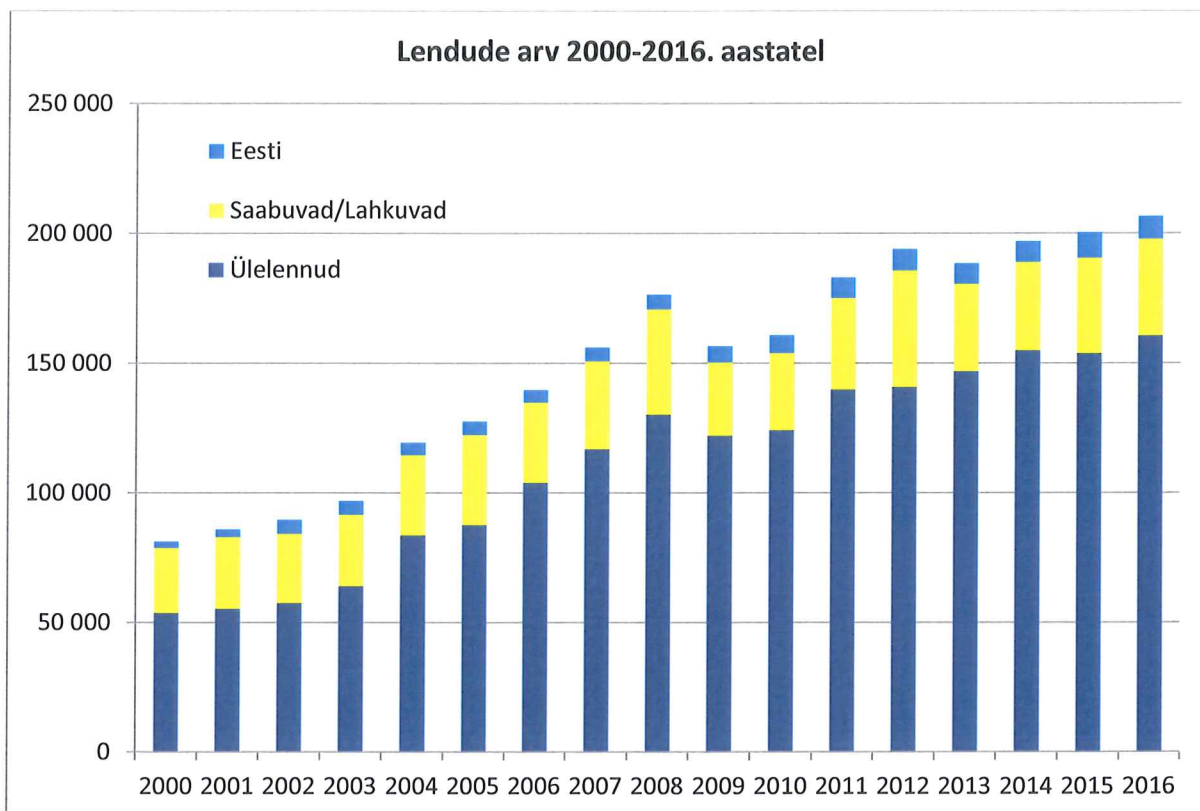
Lennuliiklusteeninduse Aktsiaseltsi (edaspidi: EANS) kõige olulisemaks eesmärgiks on aeronavigatsiooniteenuse osutamine. Selle tagamiseks korraldab juhatus ettevõtte majandustegevust kolme tähtsama huvigrupi peamisi ootusi silmas pidades:

- klientidele on oluline saada kvaliteetset (sh ohutut), sujuvat ja paindlikku aeronavigatsiooniteenust mõistliku hinnaga;
- omanikule on tähtis ettevõtte pikaajaline ja kasumlik toimimine, tagades nõutud omakapitali tootlikkuse;
- personali huvi on saada oma pädevuse hoidmiseks ja kvalifikatsiooni tõstmiseks vajalikku koolitust ning töö eest väärikat tasu.

2016. aasta oli stabiilse kasvu aasta. Lendude arv kokku suurenes 3,1%. 2015. aastal esmakordselt kahesaja tuhande lennu piiri ületanud lendude koguarv suurenes 2016. aastal 206 563 lennuni. 2016. aastal toimus lennuliikluse kasv peamiselt ülelendava liikluse osas, mille kogumaht oli 160 582 lendu, kasvades 6 875 lennu võrra, mis on +4,5% võrreldes 2015. aastaga. Tallinna lennujaamas opereerinud lendude arv kasvas mõnevõrra tagasihoidlikumalt, vaid 386 lennu võrra, mis on +1,0%. Kohalike lendude arv aga kahanes 1 088 lennu võrra ehk -11%.

Suurimad kliendid lendude arvu poolest 2016. aastal olid Finnair OY (40369), Deutsche Lufthansa AG (12395), AirBaltic Corporation AS (11503), Rossija Airlines JSC (10883) ja Adria Airways (7611). Lendude arv suurenes kõige rohkem lennufirmadel Finnair, Qatar Airways ja AirBaltic.

Ettevõtte 2016. aasta müügitulu oli 27,1 miljonit eurot, kasvades aastaga tagasihoidliku 1% võrra. Ärikulud kasvasid 5%, ulatudes 16,3 miljoni euroni. Peamisteks mõjutajateks kulude kasvul olid põhivara kasuliku eluea ümberhindamisega kaasnev amortisatsioonikulude kasv ja tööjõukulude kasv, vastavalt 33% ja 6%. Olenemata eelnimetatud kulude kasvust teeniti 2016. aastal ärikasumina 11,2 miljonit eurot.

Kui finantsnäitajad olid stabiilselt positiivsed, siis tegevuste poole pealt oli aasta tunduvalt murrangulisem. Ettevõtte suurimaks väärtuseks on selle töötajad. Professionaalsed ja lojaalsed töötajad loovad aluse jätkusuutlikule ettevõttele. Meie eesmärk on luua töötajatele kaas- aegne ja professionaalset arengut toetav töökeskkond, pannes suurt rõhku personali arengu- le läbi meeskonnatöö arendamise ja koolituste. Töötajate arvu pideva kasvuga kohalduvate nõuete suurenemise ja tööde ümberjagamise vajadusega on kasvanud personaliga tegele- vate töötajate arv ettevõttes. Sellest tulenevalt loodi personaliosakond, mille eesmärk on eri- nevad tegevused tervikuks siduda. Lisaks personalihaldusele ja –koolitusele, töökeskkonnale ja tööjõu planeerimisele haldab osakond ka sise- ja väliskommunikatsiooni. Tulenevalt Euroopa Komisjoni määrusest (EL) 2015/340 sertifitseeriti ettevõttes koolitustege- vus.

Ühe esimese lennuliikluse teeninduse ettevõtte Euroopas oleme me oma ohutusmees- kondade süsteemi laiendanud lennujuhtimisosakonnalt ka sidetehnika ja lennuinfo osakon- nale. Oleme ametlikult võtnud kasutusele õiglase suhtumise kultuuri e. *Just Culture* süsteemi ja tegeleme väsimusjuhtimise ehk *Fatigue Management*'i kasutuselevõttuga.

2016. aastaga lõppes ka kollektiivleping lennujuhtidega ja seetõttu oli teise poolaasta üheks läbivaks teemaks läbirääkimised lennujuhtide assotsiatsiooniga (ESTATCA). Kuigi läbirääki-

mised veel kestavad, oleme veendunud, et aastaruande kinnitamise hetkeks jõuame osapooli rahuldavale kokkuleppele.

2016. aastal on olulisel kohal olnud ka koostöö AS-iga Tallinna Lennujaam. Renoveerimisprojekt, millega kaasneb raja pikendamine, sellega kaasneva seadmete ümberpaigutamise-ga on olnud igapäevaseks väljakutseks meie inimestele, kuid seekord oleme me olnud valmis ja koostööd on tehtud väga hästi, mille üheks paradoksaalseks tunnistuseks on renoveerimisprojektiga seotu vähene meediakajastus.

Alustasime ka kahe suure tulevikuprojektiga. Esiteks FinEst projekt, millega Soome ja Eesti poolt kontrollitava õhuruumi piirid niiöelda hägustuvad. Parema ressursikasutamise ja optimaalsema lennuliikluse korraldamise eesmärgil võetakse kasutusele paindliku õhuruumi kontseptsioon, mis laseb teatavatel juhtudel meie lennujuhte tegutseda Soome vastutusallas ja vastupidi. Teiseks kaugjuhitava torni projekt, mille katsemudel pannakse kokku Tartu lennuväljal koos AS-iga Cybernetica.

Lisaks ülalnimetatule on veel mitmeid olulisi teemasid, mis vääriskid avasõnas ära märkimist, nagu militaarlennunduse aktiveerimine, droonide tulek nii õhuruumi, kui seadusandlusesse, mida käsitleb alljärgnev tegevusülevaade.

Olulisemad tegevused ja sündmused

Sidetehnilise toe osutamine

Kvaliteetne sidetehniline teenus (tehniline tugi) koosneb sertifitseeritud side-, navigatsiooni- ja seireteenindusest, mida osutab Euroopa Lennunavigatsiooni Ohutuse Organisatsiooni (EUROCONTROL) ohutusnõuetele (ESARR 5) vastavaid pädevusi omav tehniline personal. Tehnilise toe kvaliteedi all mõeldakse teenuse kõrget kättesaadavust (süsteemide tööseisundi katkematu jälgimine ja muudatustele operatiivne reageerimine, tegevuste salvestamine), andmete varundamist ning informatsiooni kõrge turvalisuse tagamist. Osutatav sidetehniline teenus baseerub kaasaegsel tehnoloogial ja tihedal koostööl partneritega ning on üles ehitatud majanduslikku efektiivsust tagavatele äriprotsessidel.

Tehnilise toe arendamine lähiaastatel toimub paljuski lähtudes Euroopa Liidu rakenduseeskirjadest (IR) ja Ühtse Euroopa taeva ala lennuliikluse korraldamise süsteemi projekti (SE-SAR) rakenduse programmi (DP) eesmärkidest.

Infrastruktuuri tehtavad investeeringud on suunatud:

- ohutuse ning süsteemide ja informatsiooni turvalisuse suurendamisele;
- taristu uuendamisele;
- uute tehnoloogiate rakendamisele;
- koostöö harmoniseerimisele lennundussektoris (lennujaamad, Kaitsevägi, NEFAB ja teised naaberlennujuhtimisüksused);
- aktsiaseltsi äriprotsesside efektiivsemaks muutmisele.

Tehnilise toe taseme tõstmiseks investeeritakse aastatel 2015–2017 enim lennujuhtimissüsteemidesse ja seireahela uuendamisse. Lisaks on plaanis ka mitmete tarkvaraliste keskkondade (näiteks arendus- ja muudatuste haldamine, varade ja raportite haldamine) kasutusele võtmine ja ettevõtte juhtimissüsteemide omavaheline integreerimine. Sellega luuakse uued võimalused informatsiooni efektiivsemaks haldamiseks ning tugitegevuste tõhusamaks planeerimiseks.

2018-2019. aastatel jätkuvad investeeringud lennujuhtimissüsteemidesse ning seireahela uuendamise asemel uuendatakse navigatsiooniseadmete (VOR/DME) infrastruktuur täielikult. Andmevahetusvõrkude ja kommunikatsioonitaristu uuendamise ja ühildamise ulatus selgub 2017. aasta suveks, sõltuvalt FINEST programmi eesmärkidest.

EANS on võtnud eesmärgiks muuta seireteenus senisest veelgi täpsemaks ning pakkuda oma klientidele tehniliselt kvaliteetsemat teenust: 2015 võeti vastu üle-eestiline multilateraalne seiresüsteem (WAM). Kahjuks kulus süsteemi virtualiseerimisele ja häälestamisele 2016. aastal planeeritud rohkem aega ning seetõttu nihkus kasutuselevõtt 2017. aasta suveni. Õhuväega tehakse koostööd, et saada primaarradari informatsioon Tallinna lennujuhtimiskeskusse. Uuendatud seireteenus peab vastama SPI rakendusmääruses (Euroopa Komisjoni rakendusmäärus (EL) nr 1207/2011, 22. november 2011, milles sätestatakse ühtse Euroopa taeva seire toimivuse ja koostalitlusvõime nõuded) esitatud nõuetele.

Tallinna lennuvälja rekonstrueerimise käigus laiendatakse ja uuendatakse maaliikluse multilateratsiooni süsteemi (MLAT). Seoses angaaride ehituse ja lennuraja pikendamisega on tekkinud vajadus laiendada maaliikluse seirepildi ulatust, millele otsitakse lahendust koos AS-ga Tallinna Lennujaam.

Tartu lennujuhtimisüksus varustati ATIS-süsteemiga, mis võimaldab edastada operatiivset informatsiooni lennuväljal valitsevate tingimuste kohta ning parandab infoteenuse kvaliteeti ja kättesaadavust. 2017 aastal saab lennujuhtimisüksus ka seirepildi, mis võimaldab hakata pakkuma radarteenust.

Tänapäevaste lennujuhtimissüsteemide baseerumine laivõrkude andmevahetusel on kutsunud esile vajaduse tõsisemalt tegeleda küberturvalisuse suurendamisega. 2016. aastal osaleti riigi poolt korraldatud õppustel ning jätkatakse kaitsemeetmete ja juhenddokumentide väljatöötamist, projekteerimisele läheb aktsiaseltsi ATM laivõrk.

Augustis 2016 võeti kasutusele AMHS süsteem (Aeronautical Messaging Handling System), mis vahetas välja oma elu ära elanud 16 aasta vanuse AFTN jaama. AMHS on vastavuses ESSIP com10 nõuetega ja võimeline saatma/vastu võtma AMHS tüüpi teateid. AMHS rakendamise valiti ka Lennuliiklusteeninduse AS-i „2016. aasta teoks“.

5 aastaks sõlmiti LGS-ga AMHS COM keskuse operaatorteenuse leping, mis osutus majanduslikult soodsamaks kui teenuse pakkumine majasiseselt.

2016. aasta lõpus taasalustati DLS (maa-õhk andmevahetus) ja 8,33kHz laiuse raadioside kanalisammu projektidega, mille tähtajad on vastavalt veebruar ja detsember 2018. a. Projektide ulatus ja tähtaeg on paika pandud Euroopa Komisjoni rakendusmäärustega 29/2009 ja 1079/2012.

Suurimad investeeringud 2016:

- kasutusele võetud tarkvara:
  - o lennujuhtimissüsteemi EUROCAT/Topsky tarkvara;
  - o AIS-EE testplatvorm;
  - o AMHS.
- lõpetamata tarkvara:
  - o Tallinna torni lennujuhtimissüsteemi tarkvara uuendus;
  - o WAM;
  - o reservlennujuhtimissüsteemi RDS1600 tarkvara uuendus.

Aeronavigatsiooniteabe teenuse osutamine

Aeronavigatsiooniteabe teenuse eesmärgiks on ohutuks, kvaliteetseks ja regulaarseks lennuliikluseks vajaliku info (aeronavigatsiooniteabe ja-andmete) kogumine ja edastamine. Nõuetekohase kvaliteediga ja õigeaegsed aeronavigatsioonilised andmed ja -teave on vajalikud, et tagada ohutu lennuliiklus.

Erinevad projektid toetavad üleminekut aeronavigatsiooniteabe teeninduselt aeronavigatsiooniteabe korraldusele, mis tähendab üleminekut tootepõhiselt teenuselt aeronavigatsiooniteabe haldamisele digitaalse andmevahetuse teel.

Tagamaks kvaliteetset teenust ning lähtudes lennundusseadusest taotlesime 2016. aastal lennuprotseduuride väljatöötaja sertifikaati. Sertifikaadi saamise eelduseks oli koolitatud ja piisavalt pädev personal ning kvaliteedijuhtimissüsteem. Sertifikaat väljastati Lennuametist EANS-le kuni aastani 2022. Saadud sertifikaat võimaldas EANS-l esmakordselt osutada teenust lennuprotseduuride valdkonnas väljaspool Eestit. LGS (Latvijas Gaisa Satiksme) soovis meie teenust Liepaja lennujaama lennuprotseduuride valideerimisel. Koostöö osutus edukaks ning võimalusel jätkame teenuse pakkumist ka edaspidi.

2016. aastal võeti kasutusele ja juurutati uus lennuprotseduuridisaini tarkvara (IDS FPDAM). Uus programm võimaldas välja töötada uusi GNSS-il põhinevad instrumentaallähenemisprotseduure – NPA (LNAV), APV/Baro-VNAV (LNAV/VNAV), APV SBAS (LPV). Esimesed eelmainitud protseduurid rakenduvad Kuressaare lennujaamas 2017. aastal.

Lähtuvalt EL määrusest (EL73/2010) ja selles esitatavatest nõuetest arendame aeronavigatsioonilise teenuse süsteeme edasi:

- Elektrooniliste sisendvormide (eIF) kasutuselevõtt lennuinfosüsteemis CADAS, mis võimaldab autoriseeritud andmete koostajatel otsest andmete sisestust ja edastust süsteemi ning nende nõuetele vastavuse kontrolli;
- Aeronavigatsioonilise informatsiooni kogumise, töötlemise ja avaldamise töövoog jälgimise süsteemide rakendamise kasutuselevõtt osakonnas;
- Üleminek digitaalsele NOTAM-le;
- Aeronavigatsiooniliste kaartide automaatkaardistamise tarkvara kasutusele võtmine;
- Lennuprotseduuride kujundamise ja aeronavigatsiooniliste kaartide tarkvara sidumine ühtse olemasoleva andmebaasiga.

Tsiviil-sõjaline koostöö

Seoses poliitilise olukorraga nii maailmas kui Eestis oli kaitseväge poolt korraldatavate militaarõppuste maht jätkuvalt kasvutrendis. 2016. aasta märksõnadeks võib pidada esmakordseid „õhk-õhk“ tüüpi harjutusi, mille tarbeks loodi vajalikud õhuruumi lahendused meie spetsialistide poolt. Teise märksõnana võib ära mainida esmakordsed militaarotstarbeliste mehitanata õhusõidukite lennud tsiviilõhuruumis ja vastavalt kehtivatele lennureeglitele.

2015-2016. aastal toimus mitmeid kohtumisi ICAO egiidi all loodud Baltic Sea Task Force grupiga. Loodud grupi eesmärgiks oli kaardistada probleemid, mis on seotud Balti mere neutraalvete kohal toimivate militaarlendudega. Ettevõtte esindajad osalesid kõigil kohtumistel ja andsid omapoolse panuse olukorra parendamiseks. Ettevõtte jaoks on tegemist väga prioriteetse valdkonnaga ning kindlasti kavatsame tööd selles suunas jätkata ka tulevikus.

Kliendid

Meie klientideks on kõik Eesti territooriumi ja Tallinna lennuinfo piirkonnas avamere kohal oleva õhuruumi kasutajad, kes vajavad aeronavigatsioonilist informatsiooni ja/või lennuliikluse juhtimise teenust.

Lennundus on keerukas ja rangelt reguleeritud valdkond, mistõttu on siin tegutsevad ettevõtted, sealhulgas operaatorid, seadnud kõrged standardid endale ja nõuavad sama taset ka oma partneritelt. Meie eesmärk on nende ootustele vastata ja tagasisidet arvestades usume, et oleme õigel teel.

Peamisteks meie teenuse kasutajateks on lennufirmad ehk lennuoperaatorid, kelle õhusõidukid kasutavad sihtkohana Eesti lennuvälju või läbivad Eesti õhuruumi. Lisaks neile on aga veel erinevaid huvitava tegevusalaga kliente. Teenuse kõrge kvaliteet ja kättesaadavus on võrdselt garanteeritud neile kõigile.

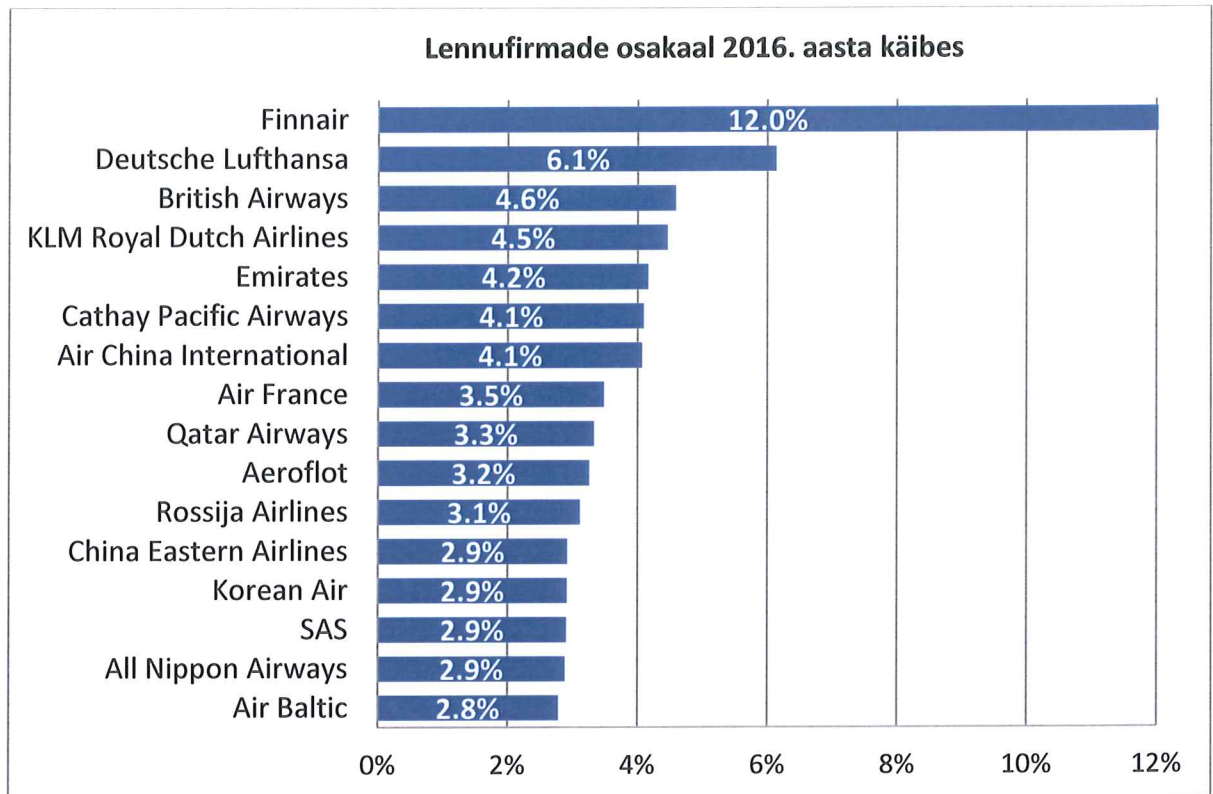
Meie kliendid on meile väga olulised – see on põhimõte, mille poole püüdleme igal sammul. Kutsume oma kliente dialoogile ja koostööle, kujundame oma teenust kliendisõbralikumaks nii kiiresti ja paindlikult, kui regulatsioonide rohkuses vähegi võimalik on, ning oma arendustes lähtume klientide huvidest.

Meil on võimalik anda oma panus sellesse, et Eesti muutuks maailma lennufirmadele sihtkohana ja võimaliku osana nende marsruudist üle Euroopa lendamisel veel atraktiivsemaks, mille poole ka püüdleme. Sellist eesmärki saame täita ainult koostöös erinevate lennunduse osapoolte, sh Eesti lennuväljadega ja meie klientidega. Selleks tutvustame neile meie pakutavaid võimalusi ning planeerime oma arendustegevusi nende vajadustest lähtuvalt.

Kliendisuhete juhtimine on seoses mahukate arendusvajaduste ja kulude kontrolli all hoidmisega muutumas aina olulisemaks, sest ainult läbi selle saame me teada, kes on meie kliendid ja mis on neile oluline.

Igal aastal korraldame kohalikele klientidele meie tegevusi ja arenguplaane tutvustava kliendipäeva, mis toob enamasti kokku huvilisi igast lennundusvaldkonnast üle Eesti ja annab meile läbi vahetu suhtlemise väärtuslikku teavet klientide vajaduste ja arengute kohta.

2016. aastal toimunud kliendipäeval olid peamisteks arutlusteemadeks vabalt planeeritavate marsruutidega õhuruumi (FRA) laienemine Rootsi ja Taani õhuruumidesse, ülevaade planeeritavatest militaarõppustest ning ettevalmistused 8,33kHz laiuse raadioside kanalisammuga raadiosageduste kasutuselevõtuks ning selle muudatuse mõju klientidele.

Uus visuaalne identiteet - EANS

2016. aastast alates on meil uus visuaalne identiteet. Uuenduskuuri on läbinud meie koduleht ja kasutusel on uus ettevõtte logo, mis sisaldab ettevõtte brändinime EANS. Koos töötajatega valisime ettevõttele tunnuslause, milleks sai Teejuht Eesti taevas / Your Guide in Estonian Sky. 2017. aastal liigume edasi visuaalse identiteedi ühtlustamisega ja võtame kasutusele 20. juubeliaasta logo, mis sümboliseerib meie ettevõtte 20ndat sünnipäeva.

Panustamine ühiskonda

Olles ise edukas, on võimalik jagada oma rahalisi võimalusi mitmesuguste projektide korraldamiseks ja elluviimiseks.

- Soovime kaasa aidata Eesti lennundusharidusele ja seda edendada, seega oleme ettevõtetstipendiumitega järjepidevalt toetanud üliõpilaste õpinguid läbi Tartu Kultuurkapitali poolt hallatava Eesti Lennuakadeemia toetusfondi;
- Motiveerimaks Tallinna Tehnikaülikooli infotehnoloogia teaduskonna automaatikainstituudi magistriõppe üliõpilasi on EANS toetanud neist edukamaid täiendava stipendiumiga;
- Läbi aastate oleme rahaliselt toetanud SA Tartu Lennundusmuuseumi Eesti Lennunduspäevade ja MTÜ Eesti Langevarjuklubi Parasummeri korraldamisel.

Ettevõtte nõukogu jaotab sponsoreluseks ettenähtud vahendeid taotlejatele vastavalt selleks välja töötatud korrale.

Oleme osa ühinevast Euroopast

2015. aasta jooksul töötas EANS Euroopa Komisjoni poolt initsieeritud „Ühtse Euroopa taevas“ projekti eesmärgi nimel, et luua üks ja ühtne Euroopa õhuruum tänase, rahvuslikest riigipiiridest lähtuva õhuruumikorralduse asemel, mis hõlbustaks lennujuhtimise efektiivsust teravikuna:

- lennuliiklusvoogude sujuvamat kulgemist;
- suurendada seeläbi üldist lennuohutust;
- suurendada seeläbi õhuruumi läbilaskevõimet.

28. märtsil 2011 võttis Euroopa Komisjon vastu nn valge paberi ehk Euroopa uuendatud transpordistrateegia aastani 2050. Selle kohaselt tuleb aastaks 2020 täielikult ajakohastada Euroopa lennuliikluse juhtimissüsteem Ühtse Euroopa taeva kasutamiseks, mis muuhulgas lubab lühemaid ja ohutumaid lennureise ja suuremat läbilaskevõimet. 2020. aastaks tuleb luua 28 riiki ja üht miljardit elanikku hõlmav Euroopa ühine lennunduspiirkond. EANS-i jaoks tähendab see täna ja homme järjest tihedamat osalemist Põhja-Euroopa koostöös, SESAR projektis ja funktsionaalsete õhuruumiosade loomisel. EANS-i planeeritud projektid peavad tervikuna tagama Eesti lennuliikluse korraldamise süsteemi integreerituse Euroopa lennuliikluse juhtimissüsteemiga.

SESAR - rakendustegevus – DLS rakendamine

2016. aasta lõpus taotles Lennuliiklusteeninduse Aktsiaselts Euroopa Liidu üleeuroopalise transpordivõrgu (Multi-Annual Work Programme 2016 CEF Transport Call for 2016 - INEA) kaasfinantseeringut andmeside teenuse (Data Link Service – DLS) rakendamiseks Tallinna lennuinfo piirkonnas. Andmeside teenuse rakendamist nõuab Euroopa komisjoni määrus No 409/2013 „Pilot common project (PCP)“.

Komisjon on hinnanud andmeside teenuse rakendamist kui väga kõrge prioriteediga rakendustegevust ja määras selle tegevuse koordineerijaks SESAR rakendushalduri (Deployment Manager - SDM).

Andmeside teenus võimaldab lennujuhtidel ja pilootidel pidada raadiosidet andmeside kanalite kaudu.

***Borealis* koostöö**

2016. aasta alguses määratles Põhjamaade aeronavigatsiooniteenuse osutajate liit Borealis uue strateegilise koostööala, st piiriülene dünaamiline õhuruumi sektoriseerimine (Cross-Border Dynamic Sectorisation). Piiriülene sektoriseerimine võimaldab teenuseosutajatel tõsta teenuse efektiivsust läbi piiriülese teenuse osutamise.

Kaugjuhtimistorni kontseptsiooni arendamine

Oleme võtnud ambitsioonika eesmärgi töötada välja lahendus Eesti väikelennuväljade lennujuhtimise teenuse osutamiseks ühelt tööpositsioonilt ehk kaugjuhtimistornist (Remote-TWR). Remote -TWR ehk „kaugtorn“ on lähilennujuhtimise teenuse pakkumise kontseptsioon, kus kogu vajaminev visuaalne informatsioon kuvatakse lennujuhile ekraanide vahendusel – see tähendab, et lennujuhi töökoht ei pea enam asuma teenust vajava lennuvälja vahetus läheduses.

Selline lähenemine võimaldab samaaegselt juhtida lende mitmel lennuväljal ja omakorda kuluefektiivsemalt pakkuda kõrge kvaliteediga ohutut teenust.

Arendustegevuse pikaajaline eesmärk on osutada professionaalset ja operatiivset teenust vähemalt kolmel peamisel Eesti väikelennuväljal.

2015. aastal algatatud projekti raames töötatakse välja kaugtorni prototüüp, mida katsetakse Tartu lennuväljal. Prototüüp valmib plaanide kohaselt 2017. aasta suveks, peale mida liigutakse edasi kontseptsiooni sertifitseerimise ning seejärel juurutamise faasi.

2016. aasta juunis alustati audio- ja videosüsteemi arenduse koostööpartneri otsinguid, mille tulemusena sõlmiti septembri lõpus Cybernetica AS-iga leping tehnoloogia väljatöötamiseks.

Tehnoloogia väljatöötamisse on kaasatud lisaks eelnimetatud partnerile veel Lennuamet ja Lennuakadeemia, osalemaks vastavalt süsteemi ohutuse kontrollimisel ja sertifitseerimisel ning nn. Multi RTWR teenuse disainimisel.

Tallinna lennukäik ja lennuraja rekonstrueerimine

2014. aasta lõpus käivitus Tallinna Lennujaam AS-i projekt „Tallinna Lennujaama lennuliiklusa arendusprojekt 2015–2020“, mille eesmärgiks on tõhustada lennujaama keskkonnasäästlikku ja efektiivset käitamist, tõsta lennuohutust ning vähendada lennujaama infrastruktuuri ebasoodsat mõju keskkonnale.

Selle projektiga seoses peab EANS olema valmis rekonstrueerimise käigus oma süsteemide õigeaegselt uuendamiseks ja ümberpaigutamiseks ning kohandama protseduure operatiivselt vastavalt ehituse käigule.

2016. aastal edenes koostöö varasemast veelgi paremini ning liikmed õppisid üksteiselt ja suuri probleeme ei tekkinud. Loodetavasti jätkub koostöö 2017. aastal samas vaimus. Infrastruktuuri osas on ajavahemikus 2016-2017.a vajalik Tallinna lennukäiku lennujuhtimissüsteemi tarkvara uuendamine (2017.a aprill), lennukäiku seiresüsteemi MLAT sensorite asukohtade muutus (2017.a sügis) ja lisandumine ning maaliiklusradari katteala laiendamine (2018.a).

Lennuohutus ja kvaliteet

Hästi toimiva lennuliikluse võtmesõnaks on lennuohutus, mille läbi tagatakse sujuv ja ohutu lennuliiklus, vähendades riski õhusõidukite omavaheliseks kokkupõrkeks ja õhusõiduki kokkupõrkeks maapinnaga.

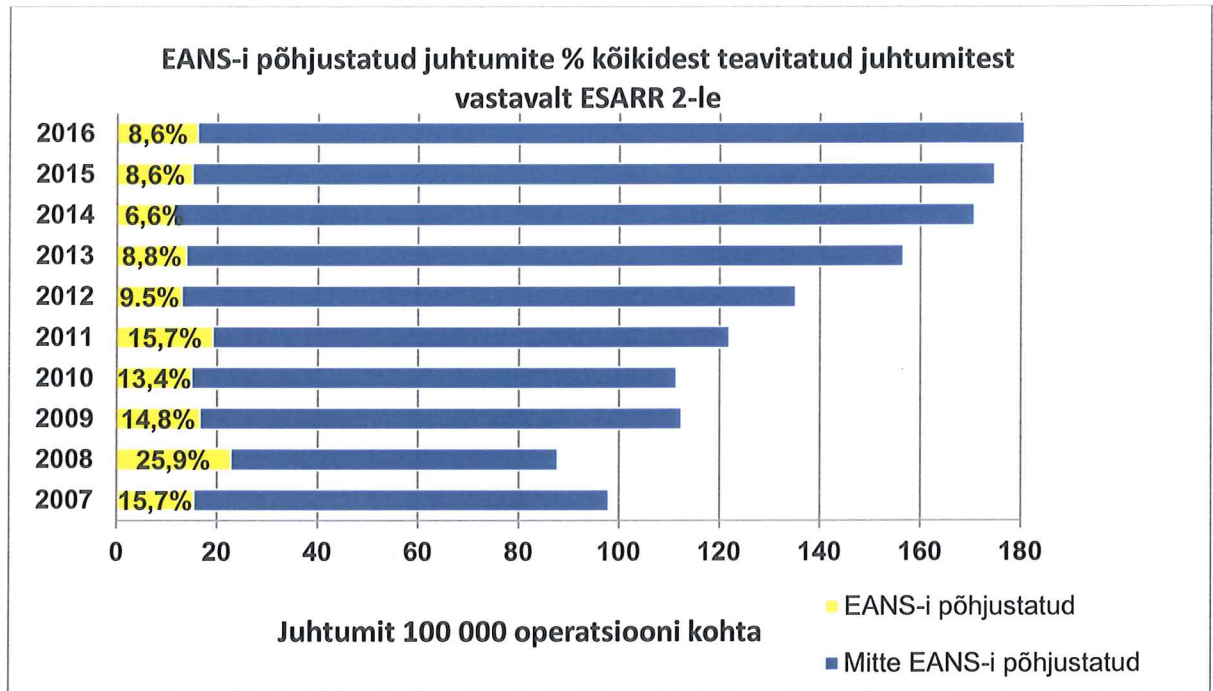
Lennuohutuse tagamise ja ohutustaseme pideva parendamisega on EANS süsteemselt tegelema juba üle 19 aasta ning alates aastast 2006 on EANS-i lennuohutusjuhtimissüsteem viidud vastavusse EUROCONTROL-i ohutusnõuetega (ESARR 3).

EANS-is pööratakse rohkelt tähelepanu olemasolevate ohtude/riskide väljaselgitamisele, nende ennetamiseks vajalike meetmete väljatöötamisele ja kasutuselevõtule ning süstemaatilisele järelevalvele. Seda selleks, et õigeaegselt tuvastada võimalikke kitsaskohti kasutusel olevates protseduurides, meetodikates, tehnilistes süsteemides ja mujal, mis võiksid reaalse ohusituatsiooni korral määravaks saada.

2016. aastal esitati EANS-is erinevate toimunud ohutussündmuste kohta 383 ettekannet, mis on 8,8% rohkem kui 2015. aastal. See näitab ettevõttes kasutatava ohutusalastest sündmustest teavitamise süsteemi toimimist heal tasemel, mida kinnitas ka 2016. aasta teises pooles läbi viidud ohutuskultuuri uuring. Ohutusjuhtumite haldamise ja uurimise meetodika ühtlustamiseks moodustati lisaks lennujuhtimisosakonna ja sidetehnika ohutusmeeskonnale 2016. aastal vastav meeskond ka lennuinfo osakonda.

EANS teeb ohutusalast koostööd nii Eesti siseste kui ka väliste koostööpartneritega ning osaleb valdkonnaga seotud töögruppides ja õppustel.

Kvaliteedijuhtimissüsteemi järelevalve

Kvaliteedijuhtimissüsteemi aluseks on juhtimissüsteemi põhimõtted ja eesmärgid ning soov kindlustada klientidele stabiilselt kõrgekvaliteedilise teenuse osutamine.

Kvaliteedijuhtimissüsteem aitab tagada juhtimistegevuse kliendile suunatuse, süsteemsuse ja jälgitavuse, mille saavutamiseks on välja töötatud vastavad juhendmaterjalid.

- Juhtimissüsteemi arendamiseks ning selle mõju suurendamiseks soodustame töökultuuri teket, et töötajad oleksid rohkem teadlikud õigus- ja haldusnormides esitatud osapoolte nõuetest: püstitame eesmärgid ja hoolitseme vajalike ressursside olemasolu eest,
- korraldame juhtimissüsteemi juhtkonnapoolseid ülevaatusi, et juhtkonnal oleks ülevaade toimunud tegevustest, eesmärkide täitmisest ning tuleviku- ja plaanidest.

Et vastata rahvusvaheliste nõuetele ning paremini tõendada EANS-i teenuse usaldusväärsust alustati ettevõttes kvaliteedijuhtimissüsteemi juurutamist 2002. aastal lennuinfo osakonnast, samal aastal viidi läbi ISO 9001:2000 standardi nõuetele vastav sertifitseerimine. 2004. aastast laiendati kvaliteedijuhtimissüsteemi sidetehnika-, 2005. aastast lennujuhtimis- ja 2008. aastast ka arendusosakonna tegevustesse.

EANS-i kvaliteedijuhtimissüsteem ühildab kõiki ettevõtte juhtimissüsteemi ühtsete reeglite alustel: ohutus, julgustus, kliendisuhed, töökeskkond, kommunikatsioon jne.

2009. aasta suvest on EANS-i juhtimissüsteem sertifitseeritud *Bureau Veritas* poolt vastavalt ISO 9001:2008 standardiga kehtestatud nõuetele ja see hõlmab aeronavigatsiooniteeninduse – lennuliiklus-, side-, navigatsiooni-, seireteeninduse – ja aeronavigatsioonilise teabe teeninduse osutamist. 2014. a toimus resertifitseerimise audit, mille kohaselt vastab meie ettevõtte juhtimissüsteem jätkuvalt standardile ISO 9001:2008 ja meile väljastati sertifikaat kolmeks aastaks, mille käigus teostatakse järelevalveauditit kord aastas. 2017. aastal toimub uus sertifitseerimise audit, mis vastab juba uuele standardi versioonile ISO9001:2015.

2016. aastal jõudis lõpule 2015. aastal alustatud riskianalüüsi auditit ja vahetult enne aasta lõppu alustati arendustegevuse protsessi auditiga.

Korraliselt teostatakse järelevalvet ka Lennuameti poolt, kes kontrollib meie vastavust regulaarse aeronavigatsiooniteenuse osutaja nõuetele.

Personal

Pakume oma inimestele kaasaegseid töötingimusi ning suurepäraseid võimalusi enese arendamiseks ja eneseteostuseks.

Lõppeva strateegiaperioodi personalivaldkonna eesmärgiks on olnud teenuse pakkumiseks ja arendamiseks vajamineva personali tagamine ja motiveeriva töökeskkonna- ja tingimuste loomine

Meie ettevõtte kasvab jõudsalt, sest tahame tegutseda aina paremini: ületundideta tööajaga, samas valmisolekuga liikluse kasvuks ning pidevalt suureneva panusega arendusprojektidesse ja lennuohutuse valdkonda.

2017. aasta 1. jaanuari seisuga töötas meil 192 töötajat. Töötajate arv on stabiilselt kasvanud alates 2002. aastast ja näitab endiselt kasvutrendi – viimase aastaga kasvas töötajate arv 2%.

2016. aastal liitus ettevõttega 11 uut töötajat. Uute töökohtade loomine puudutas eeskätt tugiosakondasid. Suured muudatused toimusid finantsosakonnas, kus asendus kaks võtmetähtsusega isikut – pearaamatupidaja ning finantsdirektor.

Soovime oma töötajatele pakkuda eelkõige soodsat keskkonda enesearenguks ja -teostuseks. Selleks, et luua eeldused töötajate arengule, toimuvad regulaarsed arengu- ja koostöövestlused.

Oma töö rikastamiseks ja eneseteostuseks on töötajatel võimalik osaleda arendusprojektides, mille maht on senini pidevalt kasvanud. Arendusprojektides osalemine annab neile rahvusvahelise töökogemuse ning võimaluse anda panus Euroopa lennunduse arengusse.

EANS-i töötajatest üle poole on inimesed, kes peavad tööd tegema ka öösiti. Öötöö on koormav, tekitades väsimust ja väsimus avaldab mõju inimese töövõimele ja tervisele. Sellepärast tegime 2016. aastal algust FRMS (Fatigue Risk Management System) loomisega. 2016 aastal alustasime väsimuse temaatika teadvustamisega töötajatele, kui lülitasime uute töötajate sissejuhatavas koolitusse ka väsimuse ja stressi teadvustamise ja toimetuleku teema. 2017. aastal on plaanis FRMS temaatikaga edasi liikuda.

EANS-i töötajate voolavuse näitajad on läbi ajaloo olnud madalad. Vaatamata sellele tuleb aegajalt ette olukordi, kus teed lähevad lahku. Meie soov on, et inimesed, kellega oleme koostööd teinud, saaksid oma karjääri edukalt jätkata. Sellepärast oleme uue algatusena 2016. aastast alustanud *outplacement* ja karjäärinõustamise teenuse pakkumisega inimestele, kellega tööleping on lõppenud. Senine tagasiside programmi läbinutelt on olnud väga positiivne.

2016. aastal kaasajastasime ka oma tunnustamise süsteemi. Lisaks ettevõtte aumärgile ja hea kolleegi tiitlile premeerime ka silmapaistvamaid projekte. Alates 2017. aastast on igal töötajal võimalus oma kaaskolleegi avalikult tunnustada ka läbi uue siseveebi.

Oma personalialase tegevuse mõõdikuna kasutame töötajate pühendumise mõõdikut TRI*M, mis annab meile võimaluse võrrelda end nii Eesti siseselt kui rahvusvaheliselt. 2014. aastal läbi viidud uuringu tulemusel oli meie pühendumusnäitaja 77. Võrdluseks, et Eesti keskmine 2014. aastal oli 63. Järgmine hindamine toimub 2017. aasta kevadel.

Koolitustegevus

Lähtuvalt meie strateegilisest eesmärgist on suure osatähtsusega olnud alati ka töötajate arengu toetamine. Nii ka 2016. aastal. EANS koolitustundide koguarv 2016. a oli 11 975, töötundide arv kokku 293 121. Keskmise koolitustundide arv EANS töötaja kohta oli 65 tundi, mis moodustab 4,1% töötajate tööajast (ei sisalda töötajate erialast väljaõpet, taastamiskoolitust ja sissejuhataavaid juhendamisi töökohal).

Kõige suurem koolitustundide arv oli 2016. a STO-s (4380 tundi, moodustades 8,5% osakonna töötajate tööajast). Põhjuseks ATSEP (air traffic electronics safety personell) koolitustega alustamine selleks, et viia teadmised vastavusse EUROCONTROL-i juhendmaterjalidele (ATSEP Basic, ATSEP Qualification shared), mis puudutasid kogu osakonna töötajaskonda. Üle 150 tunni koolitust sai 2016. a EANS-is 17 inimest, alla 8 tunni koolitust sai 60 inimest.

Töötajate koolituse ja arenduse valdkonnas oli 2016. a suurimaks eesmärgiks lennujuhtimisalase koolitustegevuse vastavusse viimine EL määruse 2015/340 nõuetega, millega seoses tunnustati kehtetuks seni kehtiv määrus EL 805/2011. Määrust kohaldatakse lennujuhiõpilaste ja lennujuhtide ning isikute ja organisatsioonide osas, kes osalevad lubade väljaandmises, nende koolitamises, testimises, kontrollimises, arstlikul läbivaatusel ja tervisekontrollis. Uus määrus tõi koolitustegevuse korraldusele senisest karmimad nõuded. Uued nõuded kohalduvad EANS lennujuhtimisalasele koolitusorganisatsioonile (LJO ja LVO) alates 31.12.2016. Sellega seoses oli vaja 2016. a jooksul viia EANS-i koolitusala dokumentatsioon vastavusse uues määruses sätestatud nõuetele. Detsembriks 2016. olid kõik dokumendid valminud, töö protsesside parendamisega jätkub 2017. aastal.

Samuti kaasajastati 2016. a ettevõtte koolituseeskiri ja vaadati üle koolituste korraldamise põhimõtted, sh loodi ettevõtteülene koolituste tagasiside kogumise vorm ja võeti kasutusele elektroonne vorm tagasiside kogumiseks. See võimaldab paremini jälgida ja hinnata läbiviidavate koolitustegevuste kvaliteeti ja annab sisendit edaspidiseks.

Toimus mitmeid mahukaid koolitusprojekte, nt julgestuskoolitus kogu ettevõtte töötajatele, lennuliikluse korralduse baaskoolitus ilma eelneva erialase ettevalmistuseta töötajatele, arenguvestluste läbiviimise koolitus vestluste läbiviijatele, mitmed inseneride, lennujuhtide ja lennuinfotöötajate kvalifikatsiooni toetavad ja seadmete kasutamisele suunatud koolitused ja ohutusjuhtumite uurijate pädevusi toetavad koolitused. Toimusid ka kriitilise insidendi järgse stressi juhtimise koolitused, mille käigus said LJO ja LVO tugiisikud korrata üle olulisemad põhimõtted ning praktiseerida vastavas olukorras käitumist, uued tugiisikud said väljaõppe.

Teadvustamaks elukestvas õppes osalemise olulisust ja rääkimaks tulevikukompetentside arendamisest, toimus üleettevõteline täiskasvanud õppija nädalale pühendatud üritus. Kui võrd ka keeleoskus on üks olulistest eeldustest tööelus toimetulekuks alustati 2016.a ulatuslikuma inglise keele koolitusega. EANS töötajatel on üha enam vaja osaleda üleeuroopalistes projektides, suhelda välispartneritega ja see nõuab paremat inglise keele taset, lisaks sellele on operatsiooniliste töötajate inglise keele taset vaja hoida nõutud tasemel.

Töökeskkond

EANS töökeskkond on kõrgel tasemel ning ettevõtte püüab teha kõik, et hoida oma töötajaid tervetena ja soodustada aktiivset tegutsemist oma tervise heaks. Investeerime töökeskkonna pidevasse parendusse nii aega, kompetentse kui raha.

Jooksvalt ja vastavalt vajadusele toimuvad töötajate juhendamised tervise säästmise ja säilitamise teemadel, sporditoetustega ärgitame neid tervisespordiga tegelema. Ettevõtte ruumi-

des on töötajatel võimalik kasutada väikest, kuid multifunktsionaalset spordisaali ning mugavaid olmeruume ja puhkealasid. Alates käesolevast aastast on töötajatel võimalik ettevõttes kohapeal kasutada osaliselt kompenseeritud massaažiteenust.

Töötajate tervise edendamine on meie ettevõtte südameasi ning lisaks inimlikule küljele aitab see otseselt säilitada ettevõttele nii väärtuslikku ja samas raskesti täiendatavat tööjõudu. Lisaks füüsilisele keskkonnale soovime ühe rohkem tähelepanu pöörata ka vaimsele keskkonnale. 2016. aastal viisime läbi tervisepäeva, mis oli pühendatud vaimse tervise teemadele, et tõsta meie töötajate teadlikust ja pakkuda vajadusel abi. Lisaks infomaterjalile ja tervisepäevale pakkusime 2016. aastal võimalust psühholoogilise abi saamiseks lennujuhtidele ja alates 2017. aastat pakume seda võimalust kõikidele meie töötajatele.

Töötajate arvu pideva kasvu tingimustes, on tekkinud olukord, kus on ruumipuudus ja sellest lähtuvad probleemid. Selle lahenduseks valmib 2018. aastal juurdeehitus, millega tuleb juurde kontoripinda, puhkealasid ja koosolekuruume.

Tähtsamad sündmused seoses aktsiaseltsi juhtorganitega:

- AINUAKTSIONÄRI otsusega kutsuti tagasi nõukogust Terje Lillo ja Urmas Klaas ning uuteks nõukogu liikmeks nimetati Cinzia Siig ja Silja Võõrmann-Milošević.
- 2016. a esimesel nõukogu koosolekul määrati auditikomitee uuteks liikmeteks Kaupo Raag ja MKM-i lennundus- ja merendusosakonna lennundustalituse juhataja kohusetäitja Priit Rifk. Auditikomitee esimeheks valiti Kaupo Raag.
- Aktsiaseltsi nõukogu pidas aruandeaastal 5 ning auditikomitee samuti 5 koosolekut.
- 2016. aastal toimus 1 korraline üldkoosolek.

Aruandeaastal arvestati juhatuse liikmetele juhatuse liikme tasudena ja palgana 285 tuhat eurot, nõukogu ja auditikomitee liikmetele arvestati aasta jooksul tasudena kokku 28 tuhat eurot.

Tulemuslikkuse kava ja hinnad

2016.a. oli Euroopa Liidu ülese aeronavigatsiooniteenuste tulemuslikkuse kava teise vastavusperioodi teine aasta. Tulemuslikkuse kava 2015-2019.a hõlmab endas funktsionaalsete õhuruumi blokkide üleseid eesmärke neljas valdkonnas: kuluefektiivsus, läbilaskevõime, keskkond ja ohutus.

Võrreldes tulemuslikkuse kava esimese vastavusperioodiga (aastateks 2012-2014) lisandusid eesmärkidest kaks viimast ning kuluefektiivsuse eesmärgid seati lisaks marsruudi navigatsiooniteenuse osutamisele ka terminali navigatsiooniteenuse osutamisele.

Toimused erinevad arutelud ja konsultatsioonid ka tulemuslikkuse kava täpsustamiseks ning hinnamääruses ettenähtud konsultatsioonid klientidega. Alates teisest vastavusperioodist 2015-2019, mil tulemuslikkuse kava kinnitatakse funktsionaalse õhuruumi bloki tasandil (Eesti osaleb koostöös Norra, Soome ja Lätiga *NEFAB*-is), on selliste konsultatsioonide eestvedajaks *NEFAB Council*. *NEFAB*-i tulemuslikkuse kavas sätestatud eesmärgid kinnitati Euroopa Komisjoni poolt 2.märtsil 2015.a.

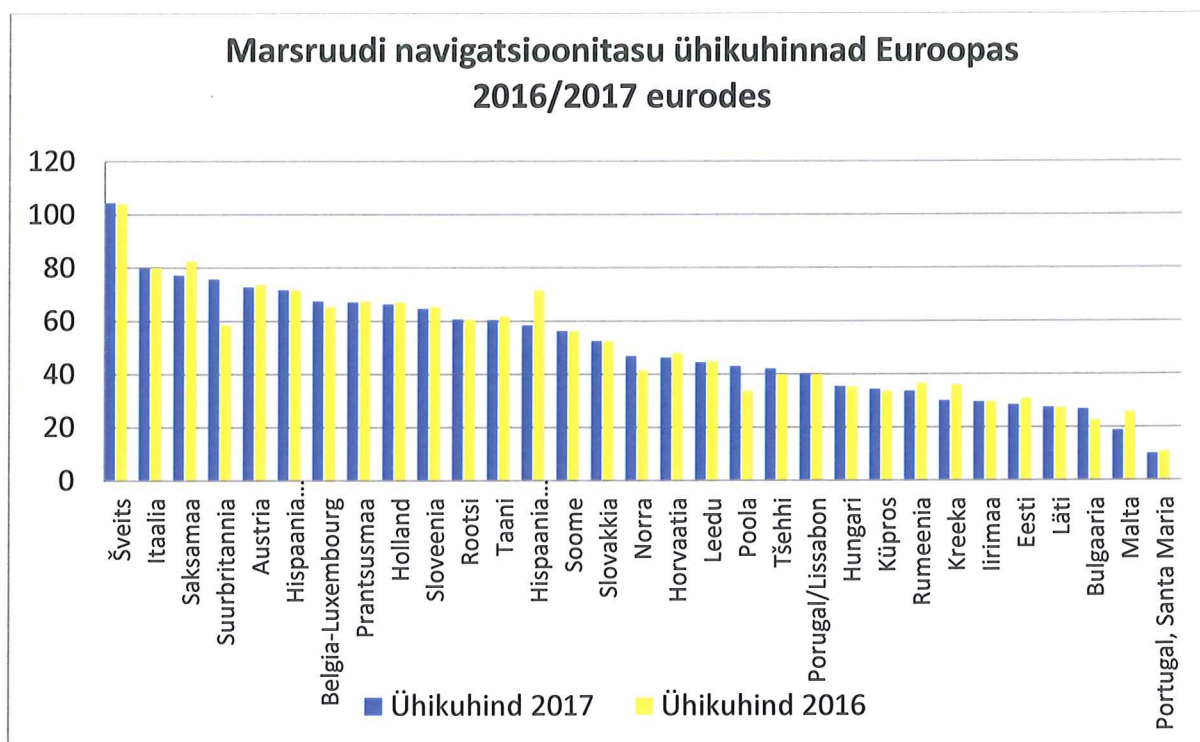
Eesmärgid on kinnitatud *FAB*-i põhiselt ja nende täitmist jälgitakse samuti *FAB*-i põhiselt. *EANS* on enda sisemised eesmärgid täitnud.

Muudatused Lennuliiklusteeninduse AS-i navigatsiooniteenuste ühikuhindades:

Marsruudi navigatsiooniteenuse eest võetava tasu arvutamisel valemis muutusi ei olnud. Muutus valemis kasutatav ühikuhind 2015. aastal kehtinud 31,10 eurolt tulenevalt tulemuslikkuse kavast 30,69 eurole 2016. aastal.

Tulenevalt tulemuslikkuse kavast ning kehtivast regulatsioonist muutis ettevõtte marsruudi navigatsiooniteenuse ühikuhinda ka 2017. aastaks, uueks ühikuhinnaks on 28,46 eurot. Seoses ettevõtte liitumisega *EUROCONTROL*-i ühtse marsruuditasude kogumise süsteemiga tõuseb alates 01.04.2017 marsruudi navigatsiooniteenuse ühikuhind tasemele 28,53 eurot.

Terminali navigatsiooniteenuse ühikuhinnaks oli 2016. aastal 89,98 eurot, aasta varem oli selleks 88,38 eurot. Alates 1. jaanuarist 2017 on terminali navigatsiooniteenuse ühikuhinnaks 96,16 eurot.

Majanduslik lisaväärtus

Täiustamaks ettevõtte majandustulemuste hindamist kasutab ettevõtte juhatus majandusliku lisaväärtuse mõõtmist. Kui traditsiooniliselt piirduakse kasumiaruande koostamisega ja selle põhjal hinnangute andmisega, siis majandusliku lisaväärtuse arvestamisel võetakse arvesse ka omakapitali kasutamise kulu. Majandusliku lisaväärtuse sisuks ongi omanikule üle tema poolt nõutava taseme teenitud kasum:

$$\text{Majanduslik lisaväärtus} = \text{Puhaskasum} - \text{Omakapital} \times \text{Omakapitali hind}$$

Arvestades ettevõtte riskitaset, maailma teiste teenuseosutajate omakapitali hinnana käsitletud näitajaid ja omaniku seisukohti, on ettevõttes omakapitali nõutavaks tulumääraks 2016. aastal võetud 8,9%.

Peamiste teenuste lõikes kujunes majanduslik lisaväärtus alljärgnevalt:

(EUR)	Marsruudi navigatsiooniteenus	Terminali navigatsiooniteenus	Muud teenused	Kokku
Tulud	25 676 510	1 513 586	269 156	27 459 253
Ärikulud	14 734 508	1 505 623	25 762	16 265 893
Kapitaliga seotud kulud	1 883 504	236 837	404	2 120 745
Majanduslik lisaväärtus ettevõtte tasandil	9 058 498	-228 874	242 938	9 072 614
Riigi kulud	5 223 014	355 594		5 578 608
Majanduslik lisaväärtus riigi tasandil	3 835 484	-584 468	242 938	3 494 007

Hea ühingujuhtimise tava aruanne

Lennuliiklusteeninduse AS käitub ettevõtte juhtimisega seotud küsimuste lahendamisel enamasti Hea Ühingujuhtimise Tava (edaspidi: HÜT) soovituslikest juhistest lähtuvalt. Samas lähtutakse ettevõtte juhtimises lisaks HÜT-is toodud soovituslikele juhistele ka riigivaraseadusest (edaspidi: RVS), kuna Lennuliiklusteeninduse AS kuulub 100% Eesti Vabariigile. Seega, tulenevalt Lennuliiklusteeninduse AS ainuomanikust ning sellest tingitud spetsiifilisest iseärasusest ettevõtte juhtimises üldkoosoleku ja nõukogu tasandil, ei järgi Lennuliiklusteeninduse AS mõningaid HÜT-i soovituslike juhiseid. Alljärgnevalt on esitatud viited nendele HÜT-i sätetele (HÜT-i punkt ja selle lühikirjeldus), mida ei järgita ja lisatud põhjendused mittejärgimise kohta.

Samas on oluline märkida, et vaatamata mõningate juhiste mittejärgimisele on tervikuna Lennuliiklusteeninduse AS tegevuse korraldamisel tagatud ainuaktsionäri ja kreditoride huvide kaitse ning nende võrdne kohtlemine. Mittejärgitavad HÜT-i juhised puudutavad peamiselt üldkoosoleku läbiviimist ja nõukogu liikmete määramist, mille eesmärgiks on tagada eelkõige aktsionäride huvide kaitse. Kuna Lennuliiklusteeninduse AS aktsiate ainuomanik on Eesti Vabariik, on aktsionäri huvid kaitstud vastavalt RVS-is sätestatud põhimõtetele.

Üldkoosolek

Lennuliiklusteeninduse AS ei järgi alljärgnevat HÜT-i punkte:

Punkt 1.1.1 – Igale aktsionärile tagatakse õigus osaleda üldkoosolekul, võtta üldkoosolekul sõna päevakorras esitatud teemadel ning esitada põhjendatud küsimusi ja teha ettepanekuid.

Punkt 1.2.1 – üldkoosoleku kokkukutsumise teade tehakse samaaegselt selle saatmisega aktsionäridele ja/või avaldamisega üleriigilise levikuga päevalehes kättesaadavaks ka emitendi veebilehel.

Punkt 1.2.3 – samaaegselt seaduses sätestatud üldkoosoleku kokkukutsumise tingimuste täitmisega avalikustab juhatus emitendi veebilehel päevakorraga seotud olulise teabe, mis on talle esitatud või muul viisil kättesaadav.

Punkt 1.2.4 – mõistliku aja jooksul enne üldkoosoleku toimumist avaldab nõukogu emitendi veebilehel enda ettepanekud päevakorras olevate teemade kohta.

Punkt 1.3.1 – üldkoosoleku juhatajaks ei valita nõukogu esimeest ega juhatuse liiget.

Punkt 1.3.2 – üldkoosolekul osalevad juhatuse liikmed, nõukogu esimees ning võimalusel ka nõukogu liikmed ja vähemalt 1 audiitoritest.

Punkt 1.3.3 – emitent teeb vastavate tehniliste vahendite olemasolul ning juhul, kui see ei ole talle liiga kulukas, üldkoosoleku jälgimise ja sellest osavõtu võimalikuks sidevahendite kaudu (nt internet).

Ülaltoodud HÜT-i juhiste mittejärgimine on tingitud asjaolust, et Lennuliiklusteeninduse AS ainuaktsionäriks on Eesti Vabariik ning aktsionäri õiguste teostajaks on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, mida esindab aktsionäride üldkoosolekul majandus- ja taristuminister. Aktsionäri õiguste teostamine ja esindaja volitused on sätestatud RVS-s ning üldkoosolekute toimumine ja sellel osalejad määratakse vastavalt vajadusele kooskõlastatult ainuaktsionäriaga.

2016. a korralisele üldkoosolekule kutsuti ja seal osalesid majandus- ja taristuminister, nõukogu esimees, juhatuse esimees ning kolm majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi töötajat; audiitor koosolekul ei osalenud. Koosolekust ei tehtud tehniliste sidevahendite kaudu ülekannet.

Juhatus

Vastavalt HÜT-i punktile 2.2.7 esitatakse alljärgnevalt andmed 2016. aastal Lennuliiklusteeninduse AS juhatuse liikmetele makstud juhatuse liikme tasude suuruse kohta ning kirjeldatakse lahkumishüvitiste ja täiendavate tasude määramise süsteemi.

Lennuliiklusteeninduse AS-i juhatuse liikmetele tasuti 2016. aastal kokku 285 tuhat eurot, sh 2015. majandusaasta preemiasummasid 62,4 tuhande euro ulatuses. 2016. aasta majandustulemuste eest makstav võimalik preemia otsustatakse nõukogu poolt peale majandusaasta aruande kinnitamist.

Juhatus liikmele makstava täiendava tasu ning lahkumishüvitise suuruse piirmäärad on sätestatud RVS § 86 lg-tes 2 ja 3, millest tulenevalt ei või Lennuliiklusteeninduse AS juhatuse liikmele makstava täiendava tasu suurus kokku ületada juhatuse liikme nelja kuu tasu.

Seisuga 31.12.2016 on Lennuliiklusteeninduse AS kehtivate lepingute põhjal kohustus maksta juhatuse liikmetele tagasikutsumise korral hüvitist kolme kuu juhatuse liikmetasu ulatuses. Täiendava tasu määramine peab olema põhjendatud ning arvestama Lennuliiklusteeninduse AS puhul loodud lisandväärtust ja turupositsiooni. Lahkumishüvitist võib maksta üksnes juhatuse liikme tagasikutsumisel nõukogu algatusel enne tema volituste tähtaja möödumist ning selle suurus ei või ületada juhatuse liikme kolme kuu tasu.

Nõukogu

Punkt 3.1.3 – Nõukogu hindab korrapäraselt juhatuse tegevust emitendi strateegia elluviimisel, samuti hindab nõukogu emitendi finantsseisundit, riskijuhtimise süsteemi, juhatuse tegevuse õiguspärasust ning seda, kas emitenti puudutav oluline teave on nõukogule ja avalikkusele nõuetekohaselt teatavaks tehtud.

Nõukogu poolt komiteede (auditikomitee, tasustamiskomitee jmt.) asutamisel ja komiteedega seotud asjaolude muutmisel ei pea ettevõtte otstarbekaks avaldada oma veebilehel nende olemasolu, ülesandeid, koosseisu ja kohta, kuna ettevõttel on üks aktsionär ning nõukogu koosolekute protokollid edastatakse vastavalt Riigivaraseadusele nii üldkoosolekule kui ka rahandusministrile.

Lennuliiklusteeninduse AS ei järgi HÜT-i punkti 3.2.2 – vähemalt pooled emitendi nõukogu liikmetest on sõltumatud. Kui nõukogus on paaritu arv liikmeid, siis võib sõltumatuid liikmeid olla üks liige vähem kui sõltuvaid liikmeid.

Lennuliiklusteeninduse AS nõukogu on kuueliikmeline.

Vastavalt RVS-i §-le 81 lg 2 määrab nõukogu liikmed ainuaktsionäri otsusega majandus- ja taristuminister. Tulenevalt eeltoodust võib Lennuliiklusteeninduse AS nõukogu liikmeid käsitleda sõltuvatena kontrollivast aktsionärist.

Vastavalt HÜT-i punktile 3.2.5 esitatakse alljärgnevalt andmed 2015. aastal makstud Lennuliiklusteeninduse AS-i nõukogu liikmete tasu suuruse ja tasustamise korra kohta.

Lennuliiklusteeninduse AS-i nõukogu ja auditikomitee liikmetele tasuti 2016. aastal kokku 28 tuhat eurot.

Nõukogu liikme määramise ja tasustamise kord on sätestatud RVS-i § 85. Vastavalt RVS-ile kehtestab tasude piirmäärad ja täpsema tasustamise korra rahandusminister. Nõukogu liikmetele makstavate tasude piirmäärad on kehtestatud rahandusministri 22. veebruari 2010. aasta määrusega nr 10 „Riigi osalusega äriühingu ja sihtasutuse nõukogu liikmete tasustamise kord ja tasude piirmäärad”.

Lähtuvalt sätestatud piirmääradest otsustab nõukogu liikme tasu suuruse aktsiaid valitsev minister. Vastavalt majandus- ja kommunikatsiooniministri käskkirjale oli Lennuliiklusteeninduse AS-i nõukogu liikme tasu suuruseks 355 eurot kuus ja nõukogu esimehe tasu suuruseks 473 eurot kuus. Tasu makstakse nõukogu liikmele üks kord kuus. Nõukogu liikmele ei maksta tasu selle koosoleku toimumise kuu eest, kui ta nõukogu otsuste vastuvõtmisel ei osalenud.

Vastavuses ülalnimetatud määrusega lisandub nõukogu liikme tasule täiendav tasu nõukogu organi tegevuses osalemise eest. Lennuliiklusteeninduse AS-i nõukogu organiks on auditikomitee, mis koosneb kolmest liikmest. Nõukogu auditikomitee tegevuses osalemise eest makstakse komitee liikmele tasu 25% nõukogu liikme tasust, komitee esimehe tasu moodustab 50% nõukogu liikme tasust.

Lahkumishüvitist ja teisi täiendavaid tasusid lisaks tasule nõukogu organi tegevuses osalemise eest Lennuliiklusteeninduse AS-i nõukogu liikmetele ei maksta.

Punkt 3.3.2 – HÜT-i aruandes näidatakse ära majandusaasta jooksul tekkinud huvide konfliktid koos igakordsete lahendustega.

2016. aasta majandusaasta aruande koostamiseni ei ole Lennuliiklusteeninduse AS-i nõukogu liikmed teavitanud ettevõtjat ühestki teada olevast huvide konfliktist.

Teabe avaldamine

Lennuliiklusteeninduse AS ei rakenda HÜT punkti 5 täielikult.

Mitterakendamise põhjuseks on Lennuliiklusteeninduse AS-i aktsionäride struktuurist tulenev, mille kohaselt on Lennuliiklusteeninduse AS-l üks aktsionär, mistõttu ei ole teabe avaldamine veebilehel efektiivne ning otstarbekas aktsionäride teavitamise viis, samuti ei ole seetõttu otstarbekas jagada kõike infot ka inglise keeles.

HÜT punkti 5 nõuete täpsest mitterakendamisest hoolimata saadab Lennuliiklusteeninduse AS vajalikud aruanded aktsionäri teade ning avaldab veebilehel teavet, mis pakub või võib

huvi pakkuda avalikkusele. Samuti rakendab Lennuliiklusteeninduse AS HÜT punktis 5.6 sätestatud hoolsuse ja läbimõelduse põhimõtet suhtlemisel ajakirjanduse ning teiste huvigruppidega.

Finantsaruandlus ja auditeerimine

Punkt 6.2.3 – Audiitorite rotatsiooni korraldamisel lähtub emitent Finantsinspektsiooni 24. septembri 2003. a juhendist “Riikliku finantsjärelevalve teatud subjektide audiitorite rotatsioon”.

Nimetatud soovituslikku juhendit ei jälgita, kuna audiitor nimetatakse üheks kalendriaastaks iga-aastase konkursi tulemuste alusel.

Raamatupidamise aastaaruanne

Finantsseisundi aruanne

(eurodes)

VARAD	Lisa	31.12.2016	31.12.2015	1.1.2015
KÄIBEVARA				
Raha ja raha ekvivalendid	2;3	4 529 551	7 196 223	4 800 852
Nõuded ostjate vastu	3;4	2 691 777	2 348 851	1 970 885
Muud nõuded ja ettemaksud	5	187 196	304 769	315 184
Käibevara kokku		7 408 524	9 849 843	7 086 921
Materiaalne põhivara	6	13 028 338	12 843 229	12 647 123
Immateriaalne põhivara	6	8 794 619	8 385 819	6 473 106
Põhivara kokku		21 822 957	21 229 046	19 120 229
VARAD KOKKU		29 231 481	31 078 889	26 207 150
KOHUSTUSED JA OMAKAPITAL				
Lühiajalised laenukohustused	3;7	938 570	864 713	833 949
Võlad töövõtjatele	8	597 093	584 935	552 188
Lühiajalised eraldised	3;8	1 110 050	1 030 721	897 067
Muud lühiajalised kohustused	3;9	3 242 671	1 813 051	1 856 166
Lühiajalised kohustused kokku		5 888 384	4 293 420	4 139 370
Pikaajalised eraldised	8	618 504	549 786	509 083
Pikaajalised laenukohustused	3;7	4 342 985	5 285 313	6 150 026
Pikaajalised kohustused kokku		4 961 489	5 835 099	6 659 109
KOHUSTUSED KOKKU		10 849 873	10 128 519	10 798 479
OMAKAPITAL	10			
Aktiivkapital		5 112 940	5 112 940	5 112 940
Kohustuslik reservkapital		511 294	511 294	511 294
Eelmiste perioodide jaotamata kasum		4 469 136	4 469 437	9 784 437
Aruandeaasta kasum		8 288 238	10 856 699	0
OMAKAPITAL KOKKU		18 381 608	20 950 370	15 408 671
KOHUSTUSED JA OMAKAPITAL KOKKU		29 231 481	31 078 889	26 207 150

Lisad lehekülgedel 27-47 on raamatupidamise aastaaruande lahutamatud osad.

Koondkasumiaruanne

(eurodes)

	Lisa	2016	2015
Müügitulu	11	27 082 472	26 827 404
Muud äritulud		376 120	1 093 834
Äritulud kokku		27 458 592	27 921 238
Kaubad, toore, materjal ja teenused	13	-1 865 739	-2 059 682
Mitmesugused tegevuskulud	14	-1 335 549	-1 638 844
Tööjõukulud	12	-10 417 583	-9 804 565
Põhivara kulum	6	-2 647 024	-1 990 463
Ärikasum		11 192 697	12 427 684
Finantstulud		662	1 113
Finantskulud	7	-190 871	-243 348
Kasum majandustegevusest		11 002 488	12 185 449
Dividendide tulumaks	9; 15	-2 714 250	-1 328 750
Puhaskasum		8 288 238	10 856 699
Koondkasum		8 288 238	10 856 699

Lisad lehekülgedel 27-47 on raamatupidamise aastaaruande lahutamatud osad.

Rahavoogude aruanne

(eurodes)

	Lisa	2016	2015
Rahavood äritegevusest			
Laekumised ostjatelt		27 056 972	27 481 770
Väljamaksed tarnijatele		-3 325 112	-3 447 658
Töötajatele väljamakstud töötasu		-5 869 614	-5 528 222
Tasutud maksud		-4 094 564	-4 011 205
Muud laekumised		6 141	886
Muud väljamaksed		-200 158	-161 356
Rahavood äritegevusest kokku		13 573 664	14 334 215
Rahavood investeerimistegevusest			
Tasutud materiaalse ja immateriaalse põhivara eest	6	-3 154 946	-4 273 475
Saadud intressid		656	1 113
Rahavood investeerimistegevusest kokku		-3 154 290	-4 272 362
Rahavood finantseerimistegevusest			
Dividendide väljamaksed	15	-10 857 000	-5 315 000
Dividendide tulumaks	9; 15	-1 500 000	-1 328 750
Tasutud laenud	7	-868 471	-833 949
Makstud intressid	7	-195 704	-244 381
Laekunud sihtfinantseeringud		335 129	55 598
Rahavood finantseerimistegevusest kokku		-13 086 046	-7 666 482
Rahavood kokku		-2 666 672	2 395 371
Raha ja raha ekvivalendid aasta algul	2	7 196 223	4 800 852
Rahavood kokku		-2 666 672	2 395 371
Raha ja raha ekvivalendid aasta lõpul	2	4 529 551	7 196 223

Lisad lehekülgedel 27-47 on raamatupidamise aastaaruande lahutamatud osad.

Omakapitali muutuste aruanne

(eurodes)

	Aktsiakapital	Kohustuslik reservkapital	Jaotamata kasum	Kokku
Saldo 31.12.2014	5 112 940	511 294	9 784 437	15 408 671
Väljamakstud dividendid	0	0	-5 315 000	-5 315 000
Koondkasum 2015	0	0	10 856 699	10 856 699
Saldo 31.12.2015	5 112 940	511 294	15 326 136	20 950 370
Väljamakstud dividendid	0	0	-10 857 000	-10 857 000
Koondkasum 2016	0	0	8 288 238	8 288 238
Saldo 31.12.2016	5 112 940	511 294	12 757 374	18 381 608

Täpsem informatsioon aktsiakapitali ja muude omakapitali kirjete kohta on toodud lisas 10.

Lisad lehekülgedel 27-47 on raamatupidamise aastaaruande lahutamatud osad.

Raamatupidamise aastaaruande lisad

LISA 1. Aastaaruande koostamisel kasutatud arvestuspõhimõtted ja hindamisalused

Üldine informatsioon

Lennuliiklusteeninduse Aktsiaselts (edaspidi "Ettevõte") on Eestis registreeritud ja Eestis tegutsev peamiselt aeronavigatsiooniteenuse osutamisega tegelev äriühing, kelle aktsiatest 100% kuulub Eesti Vabariigile. Ettevõtte ei oma ühtegi tütar- ega sidusettevõtet. Ettevõtte aadress on Kanali põik 3, Rae küla, Rae vald, Harjumaa.

Käesolev raamatupidamise aastaaruanne on koostatud eurodes ning kajastab perioodi 1. jaanuar kuni 31. detsember 2016. Ettevõtte raamatupidamise aastaaruande on juhatus kinnitanud 31. märtsil 2017.

Vastavalt äriseadustikule on juhatuse poolt koostatud majandusaasta aruande, mille üheks osaks on raamatupidamise aastaaruanne, kinnitamine aktsionäride üldkoosoleku pädevuses. Aktsionäril on õigus juhatuse koostatud ja kinnitatud majandusaasta aruannet mitte heaks kiita ning nõuda uue aruande koostamist.

Koostamise alused

Ettevõtte raamatupidamise aastaaruanne on koostatud vastavalt Rahvusvaheliste Raamatupidamise Standardite Nõukogu (IASB) poolt väljatöötatud Rahvusvaheliste Finantsaruandluse Standarditele (IFRS) ja Rahvusvaheliste Finantsaruandluse Tõlgenduste Komitee (IFRIC) tõlgendustele nagu need on vastu võetud Euroopa Liidu poolt (EL IFRS). Raamatupidamise aastaaruande koostamisel on lähtutud soetusmaksumuse meetodist.

Korrigeerimised võrdlusandmetes

1. Klassifitseerimise muudatus materiaalsete ja immateriaalsete põhivarade vahel 2016.aasta jooksul avastati viga põhivara objektide klassifitseerimisel, varasematel perioodidel ei olnud eristatavad põhivarad jagatud oma sisust lähtuvalt materiaalseteks ja immateriaalseteks varadeks. Seetõttu on tehtud tagasiulatuvaid korrigeerimisi 2015.aasta andmetes. Vea korrigeerimine ei avalda mõju koondkasumiaruandele.

Korrigeerimised finantsseisundi aruandes:

(eurodes)	31.12.2015	Korrigeerimine	31.12.2015 korrigeeritud
Materiaalne põhivara	20 981 261	-8 138 033	12 843 229
Immateriaalne põhivara	247 785	8 138 033	8 385 819
(eurodes)	31.12.2014	Korrigeerimine	01.01.2015 korrigeeritud
Materiaalne põhivara	18 921 382	-6 274 259	12 647 123
Immateriaalne põhivara	198 847	6 274 259	6 473 106

2. Kulugruppide klassifitseerimise muudatus

Vastavalt IAS 1 nõuetele on osa kulusid, mida ettevõtte on varasematel perioodidel kajastanud koondkasumiaruandes real „Tegevuskulud“, ümberklassifitseeritud eraldi reale „Kaubad,

toore, materjal ja teenused“ kuna tegemist on oma iseloomult põhitegevuse eesmärgil ostetud teenustega. Antud korrigeerimine ei avalda mõju ettevõtte koondkasumile.

Korrigeerimised koondkasumiaruandes:

(eurodes)	2015		2015
	2015	Korrigeerimine	korrigeeritud
Kaubad, materjal, toore ja teenused	0	-2 059 682	-2 059 682
Mitmesugused tegevuskulud	-3 698 526	2 059 682	-1 638 844

Arvestus- ja esitusvaluuta

Ettevõtte arvestus- ja esitusvaluutaks on euro.

Uute ja/või muudetud rahvusvaheliste finantsaruandluse IFRS standardite ning nende tõlgenduste IFRIC rakendamine.

Alates 1. jaanuarist 2016 on Ettevõtte rakendanud järgnevaid uusi ja/või muudetud IFRS standardeid:

- Avalikustamise projekt – IAS 1 muudatused
IAS 1 Standardit muudeti, et selgitada olulisuse mõistet ning seda, et ettevõtte ei pea avalikustama IFRS standardite poolt nõutavat infot, kui avalikustatav informatsioon ei ole oluline – ja seda ka juhul kui IFRS standard sisaldab nimekirja konkreetsetest avalikustamise nõuetest või kirjeldab neid nõudeid kui miinimumnõudeid. Standard sisaldab ka finantsaruannetes avalikustatavate vahesummade kohta uut juhendmaterjali, mille järgi need vahesummad peavad olema (a) kokku arvatavad IFRS kohaselt kajastatud ja mõõdetud kirjetest ja summadest; (b) esitatud ja nimetatud viisil, et on selge ja arusaadav, millistest kirjetest vahesumma koosneb; (c) järjepidevad perioodide lõikes ning (d) mitte esitatud rõhutatumalt kui IFRS standardite poolt nõutavate alamsummade ja summade kirjed.

Uute või muudetud standardite ja tõlgenduste rakendamine

Välja on antud uusi ja muudetud standardeid või tõlgendusi, mis muutuvad ettevõttele kohustuslikuks alates 1. jaanuarist 2017 või hilisematel perioodidel ja mida ettevõtte ei ole rakendanud ennetähtaegselt:

- *IFRS 9 Finantsinstrumendid* (kohaldatakse 1. jaanuaril 2018 või hiljem algavatele aruandlusperioodidele)
IFRS 9 asendab standardi IAS 39. Standard kehtestab uue finantsvarade klassifitseerimise ja mõõtmise raamistikku, finantskohustuste raamatupidamisliku kajastamise nõuded, finantsvarade allahindluse reeglistiku ja riskimaandamisarvestuse erireeglid. Finantsvarad tuleb klassifitseerida ühte kolmest mõõtmiskategooriast – varad, mida kajastatakse korrigeeritud soetusmaksumuses, varad, mida kajastatakse õiglases väärtuses muutustega läbi muu koondkasumiaruande, ja varad, mida kajastatakse õiglases väärtuses muutustega läbi koondkasumiaruande. Standard võib avaldada mõju finantsinstrumentide kajastamisele finantsaruannetes. Ettevõtte ei ole veel hinnanud selle standardi rakendamise mõju.
- *IFRS 15 Kliendilepingutest saadav tulu* (kohaldatakse 1. jaanuaril 2018 või hiljem algavatele aruandlusperioodidele)
Standardiga IFRS 15 kehtestatakse 5-astmeline mudel, mida hakatakse rakendama kliendilepingutest teenitavale tulule sõltumata tegevusalast ja tulutehingu liigist. Lisaks suurenevad

oluliselt avalikustamismõõde, nt kogutulu jaotuse avalikustamine muutub detailsemaks ja avalikustatakse informatsioon teostamiskohustuste kohta, lepinguvara ja –kohustuste saldo-de muutused ning peamised juhtkonna hinnangud ja eeldused. Ettevõtte ei ole veel hinnanud selle standardi rakendamise mõju, kuid eeldatavasti ei ole mõju oluline.

- IFRS 15 Müügitulus lepingutelt klientidega, muudatused (rakendub 1.jaanuaril 2018 või hiljem algavatele aruandeperioodidele; ei ole veel vastu võetud Euroopa liidu poolt). Muudatused ei muuda standardi põhiprintsiipe, vaid selgitavad kuidas neid printsiipe tuleks rakendada. Muudatused selgitavad, kuidas tuvastada teostamiskohustusi (lubadust kliendile üle anda kaupa või osutada teenust) lepingus; kuidas määrata kas ettevõtte on müügitehingu põhisutaja (Principal) (kauba või teenuse pakkuja) või agent (vastutav kauba või teenuse pakkumise korraldamise eest); ning kuidas määrata kas müügitulu litsentsi andmise eest tuleb kajastada konkreetset ajahetket või perioodi jooksul. Neile selgitustele lisaks sisaldatakse muudatused kaks täiendavat lihtsustust eesmärgiga vähendada ettevõtte kulusid ja keerukust standardi esmakordsel rakendamisel. Eeldatavasti ei ole standardi muudatuste mõju ettevõttele oluline.

- *IFRS 16 Rendiarvestus* (kohaldatakse 1. jaanuaril 2019 või hiljem algavatele aruandlusperioodidele peale EL-i poolt heakskiitmist)
Uus standard sätestab rendilepingute arvele võtmise, mõõtmise, esituse ja avalikustamise põhimõtted. Kõikide rendilepingute tulemusena saab rendilevõtja õiguse kasutada vara alates rendilepingu algusest ning – juhul kui rendimakseid tehakse üle perioodi – ka finantseeringu. Sellest tulenevalt elimineerib IFRS 16 rendilepingute klassifitseerimise kasutus- ja kapitalirentideks nagu seda tegi IAS 17 ning selle asemel kehtestab ühe arvestusmudeli rendilevõtjate jaoks. Rendilevõtjad peavad (a) arvele võtma varad ja kohustused kõikide üle 12-kuuliste rendilepingute osas, v.a juhul kui renditav vara on väikese väärtusega; ning (b) kajastama koondkasumiaruandes kulumit renditavadele varadelt ja intressikulu rendikohustustelt. IFRS 16 põhimõtted rendileandjate jaoks jäävad sisuliselt samaks IAS 17 põhimõtetega, ehk et rendileandja jagab jätkuvalt oma rendilepingud kasutus- ja kapitalirentideks ning kajastab neid rendiliike erinevalt.
Standard ei avalda eeldatavasti olulist mõju ettevõtte finantsaruannetele.

- *IAS 7 Rahavoogude aruanded: Avalikustamisalgatus* (kohaldatakse 1. jaanuaril 2017 või hiljem algavatele aruandlusperioodidele peale EL-i poolt heakskiitmist)
Muudatustega täiendatakse aruande lugejatele kontserni finantseerimistegevuse kohta antavat informatsiooni. Ettevõtte on kohustatud avalikustama täiendavaid andmeid finantseerimistegevusega seotud kohustuste rahaliste ja mitterahaliste muutuste kohta, näiteks, avalikustades raamatupidamise aastaaruande lisades finantseerimistegevusega seotud kohustuste bilansiliste maksumuste muutuste analüüsi. Muudatuste rakendamine ei mõjuta Ettevõtte finantsseisundit ega –tulemusi, kuid võib muuta Ettevõtte poolt avalikustatavat teavet.

Välisvaluuta arvestus

Kõik välisvaluuta tehingud on kajastatud eurodes tehingupäeval kehtinud Euroopa Keskpannga ametliku valuutakursi alusel. Välisvaluutas fikseeritud monetaarsed varad ja kohustused on aruandeperioodi lõpul ümber hinnatud vastavalt aruandeperioodi lõpul kehtinud Euroopa Keskpannga ametlikule valuutakursile. Ümberhindamisest saadud kursikasumid ja -kahjumid on kajastatud koondkasumi aruandes.

Lühi- ja pikaajalised varad ja kohustused

Varad ja kohustused on kajastatud lühiajalistena, kui nad realiseeruvad 12 kuu jooksul alates aruandeperioodi lõpust. Pikema perioodi jooksul realiseeruvad varad ja kohustused on kajastatud pikaajalistena.

Finantsvara

Kõik finantsvarad võetakse algselt arvele nende õiglasest väärtuses. Algne õiglane väärtus sisaldab ka kõiki finantsvara soetamisega otseselt kaasnevaid kulutusi, sealhulgas tasud vahendajatele ja nõustajatele, tehinguga kaasnevad mittetagastatavad maksud ja muud sarnased kulutused, v.a. selliste finantsvarade, mida kajastatakse õiglasest väärtuses muutusega läbi koondkasumiaruande, soetamisega seotud kulutused.

Sõltuvalt finantsvarade omandamise eesmärgist klassifitseeritakse investeeringuid vastavalt IAS 39 nõuetele järgmistesse kategooriatesse:

- laenud ja nõuded;
- õiglasest väärtuses muutustega läbi koondkasumiaruande kajastatavad finantsvarad;
- lunastustähtajani hoitavad investeeringud;
- müügiotel finantsvarad.

Ettevõtte kõik finantsvarad kuuluvad kategooriasse laenud ja nõuded seisuga 31.12.2016 ja 31.12.2015.

Laenud ja nõuded on fikseeritud või kindlaksmääratavate maksetega finantsvarad, mis ei ole noteeritud aktiivsel turul. Laenud ja nõuded kajastatakse käibevaradena, v.a juhul kui nende tasumise tähtaeg on hiljem kui 12 kuu jooksul pärast bilansikuupäeva. Selliseid varasid kajastatakse põhivarana. Laenud ja nõuded võetakse esmalt arvele õiglasest väärtuses koos tehingukulutustega ning pärast esmast arvele võtmist kajastab ettevõtte laenusid ja nõudeid korrigeeritud soetusmaksumus (miinus võimalikud väärtuse langusest tulenevad allahindlused), arvestades järgnevatel perioodidel nõudelt intressitulu, kasutades efektiivse intressimäära meetodit.

Korrigeeritud soetusmaksumuse meetodil kajastatavaid finantsvarasid hinnatakse alla juhul, kui on tõenäoline, et nende kaetav väärtus on väiksem kui väärtus finantsseisundi aruandes (ebatõenäoliselt laekuvate nõuete osas on allahindlus kajastatud kontraaktiva kontol ning lootusetud nõuded on finantsseisundi aruandest välja kantud). Korrigeeritud soetusmaksumus kajastatavate finantsvarade kaetav väärtus on finantsvarast tulevikus saadavate rahavoogude nüüdisväärtus diskonteerituna esmasel kajastamisel fikseeritud efektiivse intressimääraga. Igat nõuet konkreetse kliendi vastu hinnatakse eraldi, arvestades teadaolevat infot kliendi maksevõime kohta. Äritegevusega seotud finantsvarade allahindlus kajastatakse koondkasumiaruandes ärikuluna (real "muud tegevuskulud") ning investeerimistegevusega seotud finantsvarade allahindlus kajastatakse koondkasumiaruandes finantskuluna. Aruandeperioodil laekunud, eelnevalt kuludesse kantud nõuded on kajastatud koondkasumiaruandes „muu ärituluna”.

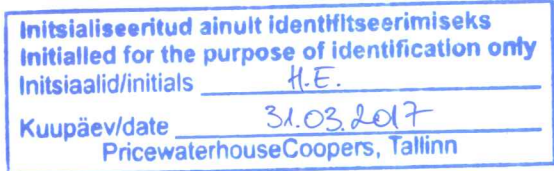
Õiglase väärtuse sisendite tasemete selgitused vastavalt IFRS 13-le:

- **Tase 1:** (korrigeerimata) noteeritud hinnad identsete varade või kohustiste aktiivsetel turgudel;
- **Tase 2:** muud sisendid kui 1. tasemes sisalduvad noteeritud hinnad ja mis on vara või kohustise osas jälgitavad kas otse (st hindadena) või kaudselt (st on tuletatud hindadest);
- **Tase 3:** vara või kohustise sisendid, mis ei põhine jälgitavatel turuandmetel (mittejälgitavad sisendid).

Aktiivsetel turgudel kaubeldavate finantsinstrumentide õiglase väärtuse aluseks on noteeritud turuhinnad aruandeperioodi lõpu seisuga. Turgu peetakse aktiivseks, kui noteeritud hinnad on lihtsalt ja regulaarselt kättesaadavad börsilt, vahendajalt, maaklerilt, tööstusharu grupilt, hindamisteenistusest või regulatiivselt organilt, ja need kujutavad tegelike ja regulaarselt aset leidvate turutingimustel toimuvate tehingute hindu.

Aktiivsel turul mittekaubeldavate finantsinstrumentide õiglane väärtus määratakse hindamistehnikate abil. Instrument liigitatakse tasemele 2, kui kõik olulised sisendandmed, mis on

vajalikud õiglase väärtuse määramiseks, on jälgitavad. Kui üks või mitu olulist sisendit ei baseeru jälgitavatel turuandmetel, liigitatakse instrument tasemele 3. Ettevõtte kõik finantsinstrumendid on liigitatud tasemele 3 (täiendav info lisas 3).

Finantsvaradelt saadav intressitulu arvestatakse kasutades efektiivset intressimäära. Arvestatud, kuid väljamaksmata tulu kajastatakse finantsseisundi aruandes viitlaekumisena. Finantsvarade kajastamine lõpetatakse siis, kui ettevõtte kaotab õiguse finantsvarast tulenevatele rahavoogudele või ta annab kolmandale osapoolle üle varast tulenevad rahavood ning enamiku finantsvaraga seotud riskidest ja hüvedest.

Raha ja raha ekvivalendid

Raha ja raha ekvivalendid nii finantsseisundi aruandes kui ka rahavoogude aruandes moodustavad sularaha kassas, raha arvelduskontodel, lühiajalised (kuni 3 kuud) deposiidid.

Materiaalne põhivara

Kajastamine ja mõõtmine

Põhivaraks loetakse ettevõtte enda majandustegevuses kasutatavaid varasid kasuliku eluaega üle ühe aasta. Materiaalset põhivara kajastatakse soetusmaksumuses, millest on maha arvatud akumuleeritud amortisatsioon ja väärtuse langusest tulenevad allahindlused. Soetusmaksumus hõlmab kulutusi, mis on otseselt seostatavad vara soetamisega. Oma tarbeks valmistatud põhivara soetusmaksumus koosneb materjalikulust, otsestest tööjõukuludest ning muudest kuludest, mis on otseselt vajalikud vara eesmärgipärase kasutamise ettevalmistamiseks. Põhivara soetamise, ehitamise või tootmisega seotud laenukasutuse kulutused kapitaliseeritakse vara soetusmaksumusse.

Juhul, kui materiaalse põhivara objekt koosneb üksteisest eristatavatest olulistest komponentidest, millel on erinevad kasulikud eluead, võetakse need komponendid raamatupidamises eraldi varaobjektidena, määrates neile eraldi amortisatsiooninormid vastavalt komponentide kasulikule elueale.

Edaspidised väljaminekud

Mõne materiaalse põhivaraobjekti osasid tuleb teatud ajavahemike järel vahetada või renoveerida. Sellised väljaminekud kajastatakse materiaalse põhivara bilansilises maksumuses juhul, kui on tõenäoline, et ettevõtte saab varaobjekti osaga seotud tulevast kasu ja varaobjekti osa soetusmaksumust saab usaldusväärselt hinnata. Asendatud osade kajastamine finantsseisundi aruandes lõpetatakse. Vastavalt eelmises lõigus toodud arvelevõtmise põhimõtetele ei kajastata materiaalse põhivara objekti bilansilises maksumuses igapäevase hooldusega seotud kulusid. Sellised väljaminekud on tekkepõhiselt perioodikulud.

Kulumi arvestus

Kulum kajastatakse koondkasumiaruandes ning arvestatakse materiaalselt põhivaralt ning selle eristatavatelt komponentidelt lineaarsel meetodil. Maad ja lõpetamata ehitisi ei amortiseerita. Ettevõtte kasutab järgmisi amortisatsiooninorme:

• maa	0%
• rajatised, hooned, ehitised ja nende tehnosüsteemid	2-20%
• masinad ja seadmed	1-40%
• muu inventar	10-40%

Amortisatsiooni arvestamist alustatakse hetkest, mil vara on kasutatav vastavalt juhtkonna poolt plaanitud eesmärgil ning lõpetatakse kui lõppväärtus ületab bilansilist jääkmaksumust, vara lõpliku eemaldamiseni kasutusest või ümberklassifitseerimisel „müügiootel põhivaraks“. Materiaalsele põhivarale määratud kasulikud eluead, jääkväärtused ja amortisatsioonimeetodid vaadatakse üle iga-aastaselt. Muudatustest tulenev mõju kajastub aruandeperioodis ja järgnevates perioodides.

Materiaalse põhivara kajastamine lõpetatakse vara võõrandamisel või siis, kui ettevõtte ei eelda selle vara kasutamisest või müügist enam majanduslikku kasu saada. Materiaalse

põhivara kajastamise lõpetamisest tekkivad kasumid ja kahjumid kajastatakse koondkasumiaruandes real „põhivara kulum“ perioodil, mil kajastamine lõpeb.

Immateriaalne põhivara

Immateriaalne põhivara võetakse algselt arvele tema soetusmaksumuses, mis koosneb ostuhinnast ja otseselt soetamisega seotud kulutustest. Immateriaalset põhivara kajastatakse soetusmaksumuses, millest on maha arvatud akumulioneerunud kulum ja võimalikud väärtuse langusest tulenevad allahindlused. Immateriaalset põhivara (välja arvatud firmaväärtus) amortiseeritakse lineaarsel meetodil hinnangulise kasuliku eluea jooksul. Immateriaalse põhivara väärtuse langust hinnatakse juhul, kui eksisteerib sellele viitavaid asjaolusid, analoogiliselt materiaalse põhivara väärtuse languse hindamisele.

Amortisatsioon

Amortisatsiooni arvestatakse lineaarselt iga immateriaalse varaobjekti kohta vastavalt selle kasulikule elueale määruga 4-20% aastas.

Varade väärtuse langus

Finantsvara

Igal bilansipäeval hindab Ettevõtte, kas eksisteerib objektiivseid tõendeid finantsvara väärtuse languse kohta. Finantsvara väärtus loetakse langenuks juhul, kui esineb objektiivseid tõendeid ühest või enamast sündmusest, mis on negatiivselt mõjutanud varast saadavaid rahavoogusid. Vt ka lõik „Finantsvarad“.

Mittefinantsvara

Igal bilansipäeval hindab Ettevõtte kriitiliselt, kas on märke, mis võiksid viidata mittefinantsvarade väärtuse langusele. Kui ilmneb märke varade väärtuse võimalikust vähenemisest, viiakse läbi vara kaetava väärtuse test.

Vara kaetav väärtus on kas selle vara või raha teeniva üksuse õiglane väärtus, millest on maha arvatud müügikulud või kasutusväärtus olenevalt sellest, kumb neist on suurem. Kasutusväärtuse hindamisel diskonteeritakse hinnangulisi tulevasi rahavooge diskontomääraga, mis väljendab hetke turuväärtuse suundumusi ja varaga seotud spetsiifilisi riske. Vara väärtuse languse testimiseks grupeeritakse varad kõige väiksemasse võimalikku varade gruppi, mille pidevast kasutamisest on võimalik rahavoogusid eristada ning mis on olulises osas sõltumatud teistest varadest või varade gruppidest saadavatest rahavoogudest.

Vara väärtuse langus kajastatakse kahjumina, kui vara või selle raha genereeriva üksuse bilansiline väärtus ületab selle hinnangulist kaetavat väärtust. Vara väärtuse langusest tekkinud kahjumid kajastatakse koondkasumiaruandes.

Varade kaetavat väärtust suurendatakse juhul, kui on viiteid, et vara väärtus on tõusnud ja kaetava väärtuse arvutamisel kasutatud hinnangud muutuvad. Kui väärtuse testi tulemusel selgub, et vara kaetav väärtus on tõusnud üle bilansilise jääkmaksumuse, tühistatakse varasem allahindlus ning suurendatakse bilansilist jääkmaksumust. Ülempiiriks on vara bilansiline jääkmaksumus, mis oleks kujunenud arvestades vahepealsetel aastatel normaalset amortisatsiooni.

Finantskohustused

Kõik finantskohustused (võlad hankijatele, võetud laenud, viitvõlad, muud võlakohustused) võetakse algselt arvele nende soetusmaksumuses, milleks on finantskohustuse eest saadud tasu õiglane väärtus. Edasine kajastamine toimub korrigeeritud soetusmaksumuses, kasutades efektiivse intressimäära meetodit. Tehingukulud võetakse arvesse efektiivse intressimäära arvutamisel ning kantakse kuludesse finantskohustuse eluea jooksul. Finantskohustustega kaasnevad kulutused (sh intressikulud) kajastatakse tekkepõhiselt perioodikuluna. Ettevõtte ei ole laenukulutusi kuni aruandeperioodi lõpuni kapitaliseerinud.

Finantskohustuse kajastamine lõpetatakse siis, kui kohustus on tasutud, tühistatud või aegunud.

Eraldised ja tingimuslikud kohustused

Finantsseisundi aruandes kajastatakse eraldisena enne aruandeperioodi lõppu toimunud kohustavast sündmusest tulenevaid kohustusi, millel on kas seaduslik või lepinguline alus või mis tulenevad ettevõtte senisest tegevuspraktikast, mis nõuavad varast loobumist, mille realiseerumine on tõenäoline (on rohkem tõenäoline kui mitte, et vahendite väljavool on vajalik kohustuse rahuldamiseks) ja mille maksumust on võimalik usaldusväärselt mõõta, kuid mille realiseerimise aeg või summa ei ole täpselt teada. Eraldiste kajastamisel finantsseisundi aruandes lähtutakse juhtkonna hinnangust eraldiste täitmiseks tõenäoliselt vajamineva summa ning eraldise realiseerumise aja kohta. Eraldis kajastatakse finantsseisundi aruandes summas, mis on juhtkonna hinnangu kohaselt aruandeperioodi lõpu seisuga vajalik eraldisega seotud kohustuse rahuldamiseks või üleandmiseks kolmandale osapoolle. Eraldiste kulu ja eraldiste finantsseisundi aruandes kajastatud maksumuse muutuste kulu kajastatakse aruandeperioodi kuludes. Eraldise ei moodustata tulevaste perioodide kahjumite katmiseks.

Juhul kui eraldis realiseerub tõenäoliselt hiljem kui 12 kuu jooksul pärast aruandeperioodi lõppu, kajastatakse seda diskonteeritud väärtuses (eraldisega seotud väljamaksete nüüdisväärtuse summas), välja arvatud juhul, kui diskonteerimise mõju on ebaoluline. Lubadused, garantiid ja muud kohustused, mille realiseerumine on vähetõenäoline või millega kaasnevate kulutuste suurust ei ole võimalik piisava usaldusväärsusega hinnata, kuid mis teatud tingimustel võivad tulevikus muutuda kohustusteks, on avalikustatud aastaaruande lisades tingimuslike kohustustena.

Rendiarvestus

Kapitalirendiks loetakse rendisuhet, mille puhul kõik olulised vara omandiga seonduvad riskid ja hüved kanduvad üle rentnikule. Ülejäänud rendilepinguid käsitletakse kasutusrendina. Kapitalirendi puhul võetakse vara ja kohustus rentniku finantsseisundi aruandes arvele renditud vara õiglasel väärtuses või rendimaksete miinimumsumma nüüdisväärtuses juhul, kui see on madalam. Rendimaksud jaotatakse finantskuluks (intressikulu) ja kohustuse jääkväärtuse vähendamiseks. Finantskulud jaotatakse rendiperioodile arvestusega, et intressimäär on kogu aja kohustuse jääkväärtuse suhtes sama. Kapitalirendi tingimustel renditud varad amortiseeritakse nagu omandatud põhivaragi, kusjuures amortisatsiooniperioodiks on vara eeldatav kasulik tööiga või rendisuhte kehtivuse periood, olenevalt sellest, kumb on lühem.

Ettevõtte kasutusrentnikuna

Kasutusrendi maksed kajastatakse rendiperioodi jooksul lineaarselt kuluna.

Ettevõtte kasutusrendile-andjana

Kasutusrendi tingimustel väljarenditud vara kajastatakse finantsseisundi aruandes tavakorras, analoogselt muule ettevõtte finantsseisundi aruandes kajastatavale varale. Kasutusrendi maksed kajastatakse rendiperioodi jooksul lineaarselt koondkasumiaruande kirjel „muu äritulu”.

Tulud

Tulu kajastatakse saadud või saadaoleva tasu õiglasel väärtuses.

Tulu navigatsiooniteenuse osutamisest kajastatakse perioodil, mil teenuse osutamine õhusõiduki meeskonnale on lõppenud. Tulu teenuse osutamisest arvutatakse vastavalt avalikustatud hinnakirjas toodud põhimõtetele ja ühikuhindadele. Klientidele esitatakse arved reeglina üks kord kuus vastavalt osutatud teenuste mahule.

Tulu kaupade müügist kajastatakse siis, kui kõik olulised omandiga seotud riskid ja kasu saamise võimalused on läinud üle ostjale. Tulu teenuse osutamisest või kaupade müügist ei kajastata, kui ettevõtte ei ole kindel nõude laekumise või kulude hüvitamise tõenäosuses. Müügituluna kajastatakse tasu osutatud teenuste ja müüdüd kaupade eest, millest on maha arvatud hinnaalandused.

Intressitulu kajastatakse tekkepõhiselt efektiivse intressimäära alusel koondkasumiaruandes finantstulude koosseisus.

Tööjõukulud

Tööjõukulud kajastatakse koondkasumiaruandes hetkel, kui ettevõttel on töötajate ees tekkinud kohustus.

Tööjõukuludes kajastatakse töötajatele makstud palk koos sotsiaalmaksu (33%) ning töötuskindlustusmaksuga (0,8%) ning tehtud erisoodustused koos nendelt makstud tulumaksu (tulumaksu määr alates 1.01.2015 20/80) ja sotsiaalmaksuga.

Puhkusetasu kulu ning kohustuse suurus aruandeperioodi lõpus määratakse inventuuri käigus. Väljateenitud puhkusetasu kajastatakse koondkasumiaruandes tööjõukuludena ning võetakse finantsseisundi aruandes arvele lühiajalise kohustusena.

Ettevõtte tulumaks

Kehtiva tulumaksuseaduse kohaselt ei maksustata Eestis mitte ettevõtte kasumit, vaid dividendide määraga 20/80 netodividendina väljamakstud summast. Tulenevalt maksustamise kontseptsiooni eripärasest ei oma mõiste „varade ja kohustuste maksubaas“ majanduslikku sisu ning edasilükkunud tulumaksukohustust ega tulumaksu vara ei saa tekkida.

Dividendidelt arvestatavat ettevõtte tulumaksu kajastatakse tulumaksukuluna ja -kohustusena dividendide väljakuulutamise perioodi koondkasumiaruandes.

Maksimaalne võimalik tulumaksukohustuse summa, mis võiks kaasneda dividendide väljamaksmisega, on ära toodud lisas 15.

Sihtfinantseerimine

Varade sihtfinantseerimist kajastatakse brutomeetodil. Sihtfinantseerimise abil soetatud vara võetakse finantsseisundi aruandes arvele tema soetusmaksumuses, varade soetamise toetuseks saadud sihtfinantseerimise summa kajastatakse finantsseisundi aruandes pikaajalise kohustusena kui tulevaste perioodide tulu sihtfinantseerimisest. Soetatud vara amortiseeritakse kulusse ja sihtfinantseerimise kohustus tulusse soetatud vara kasuliku eluea jooksul. Tegevuskulude sihtfinantseerimisest saadud tulu kajastatakse koondkasumiaruandes proportsionaalselt sellega seonduvate kuludega. Tulu kajastamisel rakendatakse brutomeetodit, st. saadud toetusi ja kompenseeritavat kulu kajastatakse koondkasumiaruandes eraldi ridadele. Sihtfinantseerimist ei kajastata tuluna enne, kui eksisteerib piisav kindlus, et ettevõtte vastab sihtfinantseerimisega seotud tingimustele ja sihtfinantseerimine leiab aset.

Rahavood

Rahavoogude aruanne koostatakse otsesel meetodil.

Raha ja selle ekvivalentidena käsitletakse rahavoogude aruandes finantsseisundi aruande kirjel „raha ja raha ekvivalendid“ kajastatud varasid.

Laekumised ostjatelt ning väljamaksed tarnijatele kajastatakse nii äritegevuse kui investeerimistegevuse rahavoogudes brutosummana, s.t. koos käibemaksuga.

Lühiajalistelt rahapaigutustelt saadud tulek kajastatakse investeerimistegevuse rahavoona. Laenu kasutamise eest tasutud intressimaksud kajastatakse finantseerimistegevuse rahavoona.

Seotud osapooled

Ettevõtte käsitleb seotud osapooltena isikuid, kellel on kontroll teise osapoole üle või kes omavad olulist mõju teise osapoole ärilistele otsustele. Seotud osapooled on ettevõtte nõukogu ja juhatuse liikmed ning nende isikute lähedased. Seotud osapoolteks loetakse ka ettevõtteid, kus eelnevalt nimetatud isikutel on oluline mõju. Esitatud andmed kajastavad tulusid, kulusid, varasid ja kohustusi nii aruandeperioodi kui ka võrdlusperioodi osas kõikide tehingute kohta seotud osapooltega.

Tehingud teiste riigi poolt kontrollitavate institutsioonidega on välja toodud Lisas 17.

Sündmused pärast aruandeperioodi

Raamatupidamise aastaaruandes kajastuvad olulised varade ja kohustuste hindamist mõjutavad asjaolud, mis ilmsesid aruandeperioodi lõpu 31.12.2016 ja aruande koostamise kuupäeva vahemikul, kuid mis on seotud aruandeperioodil või varasematel perioodidel toimunud tehingutega. Sündmused pärast aruandeperioodi, mis ei oma mõju aruandeaasta kasumile ega seisuga 31.12.2016 varadele ja kohustustele, kuid mis oluliselt mõjutavad järgnevate perioodide tulemusi, on raamatupidamise aastaaruandes avalikustatud.

LISA 2. Raha ja raha ekvivalendid

	31.12.2016	31.12.2015	Alusvaluuta
Swedbank AS	2 374 646	3 454 533	EUR
Nordea Bank AB Eesti Filiaal	1 602 546	2 792 363	EUR
SEB Pank AS	552 153	949 220	EUR
Kassa	205	107	EUR
Kokku	4 529 551	7 196 223	

LISA 3. Finantsinstrumendid

Ettevõttel on järgmised finantsvarad ja finantskohustused, mis kõik kajastuvad õiglase väärtuse hierarhia tasemel 3.

Finantsvarad (EUR)	Lisa	31.12.2016	31.12.2015
Raha ja raha ekvivalendid	2	4 529 551	7 196 223
Nõuded ostjate vastu	4	2 691 777	2 348 851
Finantsvarad kokku		7 221 328	9 545 074
Finantskohustused			
Võlakohustused	7	5 281 555	6 150 026
Muud lühiajalised kohustused	9	1 616 474	1 470 608
Finantskohustused kokku		6 898 029	7 620 634

Avalikustamise eesmärgil leitakse õiglane väärtus tulevaste lepinguliste rahavoogude diskonteerimisel turu intressimääraga, mis on kättesaadav ettevõtte sarnastele finantsinstrumentidele. Ettevõtte juhatuse hinnangul ei erine finantsseisundi aruandes korrigeeritud soetusmaksumuses kajastatud finantsvarade ja -kohustuste bilansilised väärtused 31.12.2016 ja 31.12.2015 seisuga oluliselt nende õiglasest väärtusest, kuna need tasutakse 12 kuu jooksul arvestatuna bilansi kuupäevast. Samuti ei erine pikaajaliste võlakohustuste õiglasest väärtused oluliselt nende bilansilisest väärtusest, kuna nende intressimäärad vastavad turul kehtivatele intressimääradele.

Ettevõttel puuduvad õiglasest väärtusest mõõdetavad varad ja kohustused.

LISA 4. Nõuded ostjate vastu

(EUR)	31.12.2016	31.12.2015
Ostjatelt laekumata arved	2 812 204	2 449 789
<i>s.h. seotud osapooltelt laekumata arved</i>	120 090	145 666
Ebatõenäoliselt laekuvad arved	-120 427	-100 938
Nõuded ostjate vastu	2 691 777	2 348 851

Nõuetest seisuga 31.12.2016 on tähtjaks tasumata 741 460 eurot (31.12.2015: 371 594 eurot), millest rohkem kui ühe kuu maksetähtaja ületanud nõuded moodustavad 121 975 eurot (31.12.2015: 20 596 eurot). Seoses AS Estonian Air pankroti väljakuulutamisega, nõuded nimetatud kliendi vastu summas 91 148 eurot olid 31.12.2015 seisuga hinnatud ebatõenäoliselt laekuvateks nõueteks.

Varem ebatõenäoliselt laekuvaks hinnatud nõuetest laekus 2016. a 1 024 eurot (2015: 2 931 eurot). Aruandeaastal kanti ebatõenäoliselt laekuvaks nõudeid 27 570 euro (2015: 180 458 euro) ulatuses. Lootusetuks tunnistati ja kanti finantsseisundi aruandest välja nõudeid 7 056 euro (2015: 87 330 euro) ulatuses (täiendav info krediidiriski osas vt lisa 19).

LISA 5. Muud nõuded ja ettemaksed

(EUR)	31.12.2016	31.12.2015
Maksude ettemaksed	56 916	58 268
Kasutusrendi ettemaksed	28 075	27 705
Muud ettemaksed ja nõuded	102 205	218 796
Kokku	187 196	304 769

LISA 6. Põhivara

Materiaalne põhivara

(EUR)	Maa, hooned, ehitised ja nende tehnosüsteemid	Masinad ja seadmed	Muu materiaalne põhivara	Lõpetamata investeeringud, ettemaksetes	Kokku
Jääkmaksumus					
31.12.2014	4 078 869	4 429 229	41 433	4 097 591	12 647 123
Soetamine	0	39 000	36 263	1 270 088	1 345 351
Ümberklassifitseerimine	0	1 261 263	76 060	-1 337 323	0
Ümberklassifitseerimise kuluks	0	0	0	-96 052	-96 052
Arvestatud kulum	-141 853	-881 304	-30 036	0	-1 053 193
Jääkmaksumus					
31.12.2015	3 937 016	4 848 188	123 720	3 934 304	12 843 229
Soetamine	12 617	22 751	0	1 319 205	1 354 573
Ümberklassifitseerimine	0	302 652	0	-302 652	0
Ümberklassifitseerimise kuluks	0	0	0	-13 143	-13 143
Müük ja mahakandmine	-1 086	-14 394	-3 880	0	-19 361
Arvestatud kulum	-139 054	-964 509	-34 878	0	-1 138 440
Jääkmaksumus					
31.12.2016	3 809 493	4 194 689	84 962	4 939 194	13 028 338
Seisuga 31.12.2015					
Soetusmaksumus	6 316 861	14 893 768	503 995	3 934 304	25 648 929
Akumuleeritud kulum ja väärtuse langus	-2 379 845	-10 045 580	-380 274	0	-12 805 698
Seisuga 31.12.2016					
Soetusmaksumus	6 327 608	15 106 397	324 593	4 939 194	26 697 789
Akumuleeritud kulum ja väärtuse langus	-2 518 114	-10 911 708	-239 630	0	-13 669 451

Immateriaalne põhivara

(EUR)	Lõpetamata investee- ring		Kokku
	Tarkvara		
Jääkmaksumus			
31.12.2014	6 473 108	0	6 473 108
Soetamine	2 758 850	91 132	2 849 982
Arvestatud kulum	-937 270	0	-937 270
Jääkmaksumus			
31.12.2015	8 294 689	91 132	8 385 821
Soetamine	344 720	1 553 304	1 898 024
Ümberklassifitseerimine	1 429 320	-1 429 320	0
Arvestatud kulum	-1 489 222	0	-1 489 222
Jääkmaksumus			
31.12.2016	8 579 504	215 116	8 794 619
Seisuga 31.12.2015			
Soetusmaksumus	11 903 763	91 132	11 994 895
Akumuleeritud kulum ja väärtuse langus	-3 609 077	0	-3 609 077
Seisuga 31.12.2016			
Soetusmaksumus	13 677 802	215 116	13 892 918
Akumuleeritud kulum	-5 098 299	0	-5 098 299

Aruandeaasta lõpul lõpetamata materiaalse põhivara investeeeringutena kajastatud summadest olulise osa moodustavad:

- uue seiresüsteemi WAM maksumus 1,6 miljoni euro ulatuses. 2017. aastal jätkuvad arendustööd süsteemi ohutu kasutamise nimel ning lõpetamata objekti eeldatav kasutusele võtmisaeg on suvi 2017.
- lennujuhtimissüsteemi EUROCAT tarkvara täiendused 1,4 miljoni euro ulatuses. Süsteemi täienduste kasutuselevõtt sõltub Euroopa Liidu rakendusmääruse jõustumise kuupäevast, mis on olemasoleva informatsiooni kohaselt edasi lükatud aastasse 2018.

Lõpetamata investeeeringutest immateriaalse põhivarana enamuse moodustab automatiseeritud protseduuride ja kaartide süsteemi eest tasutud 130 202 eurot ning kaugjuhitava torni (R-TWR) audio-videosüsteemi Tartu lennuvälja R-TWR prototüübi väljatöötamise eest tasutud 57 931 eurot.

LISA 7. Võlakohustused

Võlausaldaja (EUR)	Võla- kohustuse jääk kokku	pikaajaline osa	lühiajaline osa	Intressi- määr	Võlgnevuse lõpliku kustu- tamise tähtaeg
Seisuga 31.12.2015					
Swedbank AS	6 150 026	5 285 313	864 713	3,65%	18.05.2022
Kokku	6 150 026	5 285 313	872 819		
Seisuga 31.12.2016					
Swedbank AS	5 281 555	4 342 985	938 570	1,69%	18.05.2022
Kokku	5 281 555	4 342 985	938 570		

Laenulepingu tagatiseks on seatud hüpoteek ettevõtte kinnistule 639 116 euro ulatuses. Panditud vara bilansiline väärtus seisuga 31.12.2016 on 3 651 571 eurot. Laen on fikseeritud intressimääraga, mis sai aruandeaasta jooksul muudetud seniselt 3,65% 1,69%-le. Laenu kajastamisel on lähtutud juhtkonna hinnangust, et nominaalne ja efektiivne intressimäär ei erine oluliselt.

2016. aasta laenuintressist 190 821 eurot (2015: 243 283 eurot) on kõik kajastatud koondkasumiaruandes finantskuluna.

LISA 8. Võlad töövõtjatele

Kohustuse liik (EUR)		Algjäak	Moodustamine	Ümberklassifitseeritud, ümberhinnatud	Kasutamised	Lõppjäak
Väljamaksmata puhkusekohustus ja lahkumishüvitised	2016	584 935	1 045 887	0	-1 033 729	597 093
	2015	552 188	1 011 194	0	-978 448	584 935
Väljamaksmata preemiaeraldise lühiajaline osa	2016	1 030 721	1 181 855	-58 427	-1 044 099	1 110 050
	2015	897 067	1 074 414	-43 712	-897 048	1 030 721
Väljamaksmata preemiaeraldise pikaajaline osa	2016	549 786	499 322	-25 360	-405 244	618 504
	2015	509 083	450 973	-33 554	-376 715	549 786
Kokku						
31.12.2016		2 165 442	2 727 064	-83 787	-2 483 072	2 325 647
Kokku						
31.12.2015		1 958 338	2 536 581	-77 266	-2 252 211	2 165 442

Puhkusekohustusena on näidatud välja teenitud kuid kasutamata puhkusepäevade eest makstav puhkusetasu koos selle pealt makstava 33%-lise sotsiaalmaksu ja 0,8%-lise töötuskindlustusmaksuga.

Ettevõtte häid tulemusi ning eelnevate aastate praktikat arvestades on moodustatud eraldi personalile aastapreemia määramiseks, mis makstakse välja kolme aasta jooksul peale igaaastase aastaaruande kinnitamist üldkoosoleku poolt. Üldkoosolekul on kohustus aastaaruande kinnitada hiljemalt 4 kuu jooksul peale aruandeaasta lõppu. Eraldise hulka on arvestatud ka kaasnevate maksude kulu ning pikaajaliste kohustuste ümberhindluse summa. Ümberhindlusel kasutati juhatuse hinnanguna diskontomäära 4% aastas (2015: 6% aastas). Kulu sisaldub tööjookuludes (vt ka lisa 12).

Puhkusekohustuse väljamaksed toimuvad töötajate puhkusele minekul.

LISA 9. Muud lühiajalised kohustused

(EUR)	31.12.2016	31.12.2015
Tarnijatele tasumata arved	1 013 647	953 784
<i>sh võlad tarnijatele põhivara eest</i>	476 291	363 811
Maksuvõlad	1 626 197	342 443
<i>Sotsiaalmaks</i>	241 752	203 180
<i>Üksikisiku tulumaks</i>	117 822	108 611
<i>Töötuskindlustusmakse</i>	14 731	13 569
<i>Kogumispension</i>	12 626	11 126
<i>Dividendi tulumaks</i>	1 214 250	0
<i>Erisoodustuse tulumaks</i>	18 251	5 957
<i>Käibemaks</i>	6 765	0
Viitintress	3 223	8 106
Muud lühiajalised kohustused	599 604	508 718
Kokku	3 242 671	1 813 051

LISA 10. Omakapital

Aktsiakapital

Aktsiate arv 31.12.2016 oli 511 294 (31.12.2015: 511 294), aktsiate keskmiseks arvuks kujunes aruandeaastal 511 294 (2015: 511 294). Aktsiate emissiooni ega fondiemissiooni aruandeaastal ei toimunud. Aktsia nimiväärtuseks on 10 eurot ning see koosneb lihtaktsiastest. Kõik aktsiad kuuluvad Eesti Vabariigile.

Aktsiaseltsi miinimumaktsiakapital on 5 112 940 eurot ja maksimumaktsiakapitaliks 20 451 760 eurot. Iga lihtaktsia annab omanikule õiguse saada dividende ja ühe hääle üldkoosolekul.

Kohustuslik reservkapital

Kohustuslik reservkapital peab vastavalt äriseadustikule ja ettevõtte põhikirjale moodustama 10% aktsiakapitalist. Eraldised kohustuslikku reservkapitali suurendamiseks tehakse puhaskasumist aktsionäride üldkoosoleku otsuse alusel. Kohustuslikku reservkapitali võib kasutada võimaliku kahjumi katmiseks ja aktsiakapitali suurendamiseks. Kohustuslikku reservkapitali ei tohi välja maksta dividendidena.

Aruandeaastal püsis reservkapitali suurus muutumatuna 511 294 euro tasemel (samuti ka aastal 2015), mis on reservkapitali põhikirjaga ja õigusaktidega nõutav suurus.

Dividendid

	2016 (EUR)	2015 (EUR)
Aruandeaastal väljakuulutatud	10 857 000	5 315 000
Aruandeaastal makstud	10 857 000	5 315 000
Makstud dividendid ühe aktsia kohta	21,23	10,40

LISA 11. Müügitulu põhitegevusest

Müügitulu riikide lõikes kliendi asukohamaa järgi

Riik	2016 (EUR)	2015 (EUR)
Soome	3 311 070	3 376 869
Hiina	3 307 597	3 012 273
Venemaa	2 295 887	2 379 846
Saksamaa	2 222 060	2 227 816
Suurbritannia	1 607 395	1 673 094
Araabia Ühendemiraadid	1 516 318	1 322 236
Jaapan	1 220 419	1 164 702
Holland	1 218 090	1 192 995
Korea	1 194 045	1 145 873
Hong-Kong	1 125 596	1 053 781
Prantsusmaa	953 909	1 127 978
Läti	930 918	809 252
Katar	907 795	670 961
Rootsi	897 567	672 085
Eesti	587 212	1 227 467
Ülejäänud riigid	3 786 596	3 770 174
Kokku	27 082 472	26 827 404

Müügitulu teenuste lõikes

Teenuse liik	2016 (EUR)	2015 (EUR)
Navigatsiooniteenus (EMTAK 52239), sh	27 036 561	26 769 476
marsruudi navigatsiooniteenus	25 602 876	25 367 741
terminali navigatsiooniteenus	1 433 685	1 401 735
Konsultatsiooniteenus (EMTAK 52239)	45 911	57 928
Kokku	27 082 472	26 827 404

LISA 12. Tööjõukulud

	2016 (EUR)	2015 (EUR)
Tööjõukulud	7 578 926	7 195 786
Sotsiaalmaks ja töötuskindlustusmaks	2 558 380	2 428 707
Erisoodustused koos maksudega	280 277	180 072
Kokku	10 417 583	9 804 565

Sh. kajastuvad tööjõukuludes preemiaeraldise ja kaasnevate kohustuste pikaajalise osa ümberhindlus seoses raha ajaväärtuse arvestamisega -25 360 eurot (2015: -33 554 eurot, vt lisa 8). Ümberhindlusel kasutati juhatuse hinnanguna diskontomäär 4% aastas (2015: 6% aastas).

Töötajate keskmine arv aruandeaastal oli 191 (2015: 187).

LISA 13. Kaubad, toore, materjal ja teenused

	2016 (EUR)	2015 (EUR)
Seadmete hooldekulud	698 157	772 834
Meteoinformatsioon	243 409	226 583
Kindlustuskulud*	236 385	236 263
Kaubad, materjalid, energia	199 384	221 899
Teenused	169 081	233 694
Julgestuskulud	125 553	112 432
Kommunikatsioonikulud	98 065	114 219
Seadmete ekspluatatsioonikulud	57 288	118 897
Vahendid	38 417	22 861
Kokku	1 865 739	2 059 682

* Kindlustuskuludest 95% (2015: 95%) moodustab 650 miljoni euro (2015: 650 miljoni euro) suuruse limiidiga vastutuskindlustuse lepingu eest makstud kindlustuspreemia.

LISA 14. Mitmesugused tegevuskulud

	2016 (EUR)	2015 (EUR)
Koolituskulud	344 739	470 167
Lähetuskulud	334 895	339 108
Rendikulud	288 564	277 087
Muud ärikuulud	229 572	440 800
Hoonete, ruumide, rajatiste kor- rashoid	111 653	86 120
Transpordikulud	17 782	17 466
Töökeskkonna kulud	8 344	8 096
Kokku	1 335 549	1 638 844

LISA 15. Tulumaks

	2016 (EUR)	2015 (EUR)
Aruandeaastal makstud dividendid	10 857 000	5 315 000
Tulumaksumäär	20/80	20/80
Dividendide tulumaksu kulu	2 714 250	1 328 750

Ettevõtte kogu jaotamata kasum seisuga 31.12.2016 moodustas 12 757 374 eurot (31.12.2015: 15 326 136 eurot). Maksimaalne võimalik tulumaksukohustuse summa, mis võib kaasneda kogu jaotamata kasumi väljamaksmisel dividendidena, on 2 551 475 eurot, seega netodividendidena oleks võimalik välja maksta 10 205 899 eurot. Eelmisel aastal olid vastavad näitajad 3 065 227 eurot ning 12 260 909 eurot. Maksimaalse võimaliku tulumaksukohustuse arvestamisel on lähtutud eeldusest, et jaotatavate netodividendide ja 2017. aasta koondkasumiaruandes kajastatava dividendide tulumaksu kulu summa ei või ületada jaotuskõlblikku kasumit seisuga 31.12.2016.

Juhatuse poolt tehtud kasumi jaotamise ettepanek on kanda kogu 2016. aasta kasum eelmiste perioodide jaotamata kasumisse ning maksta eelnevate perioodide jaotamata kasumist dividende 8 288 000 eurot, millega kaasneb tulumaksukohustus summas 2 072 000 eurot. Otsuse kasumi jaotamise kohta teeb aktsionäride üldkoosolek, mistõttu seda ei ole kajastatud majandusaasta 2016 aruandes kohustusena.

LISA 16. Rent

Ettevõtte rendnikuna

Ettevõttel on kasutusrendi lepingud sõlmitud transpordivahendite kasutamiseks. Vastavalt lepingute majanduslikule sisule on Lennuliiklusteeninduse Aktsiaseltsis sõlmitud kõik sõidukite rendilepingud kajastatud kasutusrendina. Rendilepingute pikkuseks on 3-4 aastat. Ettevõttel puudub kohustus sõidukid rendiperioodi lõppedes välja osta. Kuigi ettevõttel on lepingujärgne õigus sõiduk rendiperioodil välja osta, ei ole seda praktiseeritud ning juhatuse ei näe seda ette ka olemasolevate lepingute lõppemise korral. Rendimakseid transpordivahendite kasutamiseks tasuti aruandeperioodil 90 232 euro (2015: 87 104 euro) ulatuses. Muuhulgas ettevõtte kajastab aruandeperioodil rendikuluna (vt Lisa 14) andmeside teenuste renti summas 75 830 eurot (2015: 93 957 eurot); püsiühenduse teenuste renti summas 73 162 eurot (2015: 37 804 eurot); antenni paigalduskoha renti ja raadiomasti üüri summas 34 223 eurot (2015: 40 306 eurot) ning muude seadmete renti summas 15 107 eurot (2015: 17 917 eurot).

Tulevaste perioodide rendikulu mittekatkestatavatest lepingutest olemasolevate lepingute põhjal on kokku 250 340 eurot, sellest 2017. aastal 76 225 eurot ning aastatel 2018-2020 kokku 174 115 eurot.

Ettevõtte rendileandjana

Ettevõtte on turuhindadega kasutusrendile andnud oma tegevuses kasutatavaid põhivarade osasid (fiiberoptilised kiud, ruumid, kaablikanalisatsioonitoru jne). Rentimisest on ettevõtte saanud renditulu 10 447 eurot (2015: 10 750 eurot). Tulevaste perioodide renditulu mittekatkestatavatest lepingutest on ebaolulises mahus.

LISA 17. Tehingud seotud osapooltega

Ettevõtte aktsiad kuuluvad 100% Eesti Vabariigile. Ettevõtte aruande koostamisel on loetud seotud osapoolteks juhatuse ja nõukogu liikmeid ning muud ettevõtted, kelle üle nimetatud isikutel on oluline mõju. Samuti on loetud seotud osapoolteks kõik üksused, kus riigil on kontroll või valitsev mõju. Ettevõtte avalikustab tehingud riigi kontrolli või valitseva mõju all olevate lennundusettevõtetega.

Seotud osapool (EUR)	Aasta	Saldo aasta lõpul			
		Varad	Kohustused	Äritulud	Ärikulud
Riigi kontrolli või valitseva mõju all	2016	10 257	11 927	129 111	89 332
lennundusettevõtted	2015	6 638	11 015	938 472	88 397

Kõik tehingud seotud osapooltega on sooritatud turutingimustel ning nõuetes seotud osapooltega ei ole tehtud allahindlusi aruandepäeva võrdlusperioodil, va nõuded AS Estonian Air vastu. Seoses AS Estonian Air pankroti väljakuulutamisega, nõuded nimetatud kliendi vastu summas 91 148 eurot olid 31.12.2015 seisuga hinnatud ebatõenäoliselt laekuvateks nõueteks.

Aruandeaastal arvestati juhatuse liikmetele juhatuse liikme tasuna ja palgana 285 046 eurot (2015: 268 591 eurot). Nõukogu ja auditikomitee liikmetele arvestati aasta jooksul nõukogu liikme tasudena ning nõukogu juurde moodustatud auditikomitees osalemise eest kokku 28 277 eurot (2015: 28 657 eurot).

Vastavalt 2014. a lõpus jõustunud juhatuse liikmetega sõlmitud lepingutele on ettevõttel kohustus maksta kompensatsiooni sõltuvalt lepingu lõpetamise alustest kuni kolme kuu teenistustasu ulatuses. Kuna selle kohustuse realiseerumine ei ole tõenäoline, pole seda kajastatud.

LISA 18. Olulised raamatupidamishinnangud

Aastaruande koostamisel on kasutatud mitmeid raamatupidamishinnanguid ja eeldusi, mis mõjutavad aruandes kajastatud varasid ja kohustusi. Kuigi nimetatud hinnangud on tehtud juhtkonna parima teadmise kohaselt, ei pruugi need kokku langeda hilisema tegeliku tulemusega. Muudatusi juhtkonna hinnangutes kajastatakse muudatuse toimumise perioodi koondkasumiaruandes. Alljärgnevad hinnangud omavad suurimat mõju käesoleva raamatupidamise aastaruandes kajastatud finantsinformatsioonile.

Materiaalse ja immateriaalse põhivara kasuliku eluea hindamine

Materiaalse ja immateriaalse põhivara kasuliku eluea määramisel lähtutakse juhtkonna hinnangust vara tegeliku kasutamise perioodi kohta. Senine kogemus on näidanud, et varade tegelik kasutusaeg on mõnikord osutunud mõnevõrra pikemaks kui varade hinnanguline eluiga. Seisuga 31.12.2016 jääkväärtusega null kasutuses olevate põhivarade soetusmaksumus on kokku 7 779 998 eurot (31.12.2015: 4 489 837 eurot).

Kõikide varade amortisatsioonimäärade muutmine ühe aasta võrra mõjutaks koondkasumit 245 tuhande euro võrra.

Aruandeperioodi jooksul oli vastu võetud otsus mitmete kasutuses olevate põhivara objektide välja vahetamiseks ning antud objektide osas oli rakendatud kiirendatud amortisatsiooniarvestus alates otsuse tegemise kuust 2016. Käesolev juhtkonna hinnangu muutus varade kasuliku eluea kohta on kajastatud aastaruandes edasiulatuvalt. Hinnangu muudatusena suurenes ettevõtte amortisatsioonikulu ning mõju perioodi koondkasumile on 281 456 eurot.

Materiaalse ja immateriaalse põhivara kaetava väärtuse hindamine

Juhtkond hindas võimalike põhivara ja lõpetamata investeeringute väärtuse langusele viitavate asjaolude esinemist ning leidis, et 2016. aasta jooksul ning pärast aruandeperioodi lõpu vara väärtuse võimalikule langemisele viitavate indikaatorite pole esinenud ning seega vara kaetavat väärtust ei hinnatud (samadel põhjustel ei hinnatud vara kaetavat väärtust ka 2015. aastal).

Tingimuslikute kohustuste hindamine

Potentsiaalsed maksurevisjonist tulenevad kohustused

Maksuhalduril on õigus kontrollida ettevõtte maksuarvestust kuni 5 aasta jooksul maksudeklaratsiooni esitamise tähtajast ning vigade tuvastamisel määrata täiendav maksusumma, intressid ning trahv. Ettevõtte juhtkonna hinnangul ei esine asjaolusid, mille tulemusena võiks maksuhaldur määrata ettevõttele olulise täiendava maksusumma.

Ebatõenäoliselt laekuvate nõuete hindamine

Nõuete hindamisel lähtub juhatus parimast talle teadaolevast informatsioonist arvestades ajaloolist kogemust. Nõuded hinnatakse alla siis, kui mõistlikul alusel on põhjust eeldada, et ettevõtte ei saa tagasi kõiki nõuete esialgsete tingimuste kohaselt saadaolevaid summasid. Nõude väärtuse langusele viitavateks asjaoludeks loetakse võlgniku olulisi finantsraskusi, võlgniku pankroti või finantsilise ümberkorralduse tõenäosust ja maksete maksmata jätmist või maksmisega viivitamist. Täpsem info ebatõenäoliselt laekuvate nõuete osas on toodud Lisas 4.

Preemiaeraldiste koostamine ja diskonteerimine

Preemiaeraldiste kajastamisel finantsseisundi aruandes lähtutakse juhtkonna hinnangust eraldiste täitmiseks tõenäoliselt vajamineva summa ning eraldise realiseerumise aja kohta. Eraldis kajastatakse finantsseisundi aruandes summas, mis on juhtkonna hinnangu kohaselt aruandeperioodi lõpu seisuga vajalik eraldisega seotud kohustuse rahuldamiseks või üleandmiseks kolmandale osapoolele. Preemiareservi ümberhindluse kasutati juhatuse hinnanguna diskontomäärana 4% aastas (2015: 6% aastas). Täpsem info preemiaeraldiste osas on toodud Lisades 8 ja 12.

LISA 19. Finantsriskide juhtimine

Ettevõtte finantsriskide juhtimiseks on välja töötatud finantsriskide juhtimise kord, mis reguleerib järgmiste ettevõtte majandustegevusega seotud finantsriskide juhtimist: likviidsusrisk, krediidirisk, valuutarisk ja intressirisk. Riskijuhtimises ei ole võrreldes eelmiste perioodidega olulisi muutusi toimunud. Kapitali juhtimisel arvestatakse Vabariigi Valitsuse määrusi, millega iga-aastaselt määratakse kindlaks omanikule makstavate dividendide määr või summa. Ettevõtte finantsriskide juhtimisel on tähtsaimad eesmärgid tähtsuse järjekorras:

- likviidsus;
- kapitali säilimine;
- tulu teenimine.

Tuletisinstrumente tohib kasutada ainult riskide maandamiseks, kuid neid ei olnud ettevõttel aruande- ega võrdlusperioodil kasutatud.

Likviidsusrisk

Likviidsusrisk on risk, et ettevõtte ei suuda oma finantskohustusi täita rahavoo puudujäägi tõttu. Ettevõttel peab olema kolme tööpäeva jooksul rahana kasutatav vähemalt jooksva kuu väljaminekute suurune summa, arvestamata ühekordseid tavalisest oluliselt suuremaid väljaminekuid. Lühiajaliste tähtajaliste investeeringute tegemisel peab olema tagatud likviidsus ka ühekordsete tavalisest oluliselt suuremate väljaminekute õigeaegseks tasumiseks. Likviidsusriski maandamiseks kasutab ettevõtte erinevaid finantseerimise allikaid, milleks on pangalaen, arvelduslaenu võimalus ning ostjate nõuete pidev monitooring. Olemasolevate finantskohustuste lunastustähtajad järgnevate aastate lõikes on järgmised:

Seisuga 31.12.2016 (EUR)	kuni 6 kuud	6-12 kuud	1-2 aastat	2-5 aastat	Diskon- teerimata rahavood kokku	Bilansiline väärtus
Võlakohustused (Lisa 3; 7)	510 855	517 974	2 043 419	2 469 131	5 541 380	5 281 555
Võlad tarnijatele ja muud võlad (Lisa 3; 9)	1 616 474	0	0	0	1 616 474	1 616 474
	2 127	517 974	2 043 419	2 649 131	7 157 854	
Kokku	329					6 898 029

Kuna ettevõttel on seisuga 31.12.2016 lühiajalisi varasid 1,26 korda rohkem (31.12.2015 oli suhtarv 2,3) kui lühiajalisi kohustusi, hindab ettevõtte juhtkond likviidsusriski mõistlikuks. Täiendavat informatsiooni maksetähtaegade osas on toodud lisades 7-9.

Krediidirisk

Ettevõtte krediidirisk sisaldab võimalikku kahju, mis tekib äripartnerite suutmatusest täita oma kohustusi.

Ettevõtte kasutab krediidiriski juhtimiseks reitinguagentuuride Moody's ja Standard&Poor's reitinguid. Ettevõtte raha paigutamiseks erinevatesse võlainstrumentidesse on kehtestatud kindlad kriteeriumid emitendi valiku tegemiseks ja mahupiirangud (kogurisk ühe emitendi suhtes võib ulatuda maksimaalselt 60%-ni ettevõtte rahalistest vahenditest), samuti on määratletud lubatavad investeerimispiirkonnad (Eesti ja OECD liikmesriigid).

Aruandeperioodi lõpu seisuga ei olnud ettevõttel teada olulisi suuremaid riske seoses ostjate laekumata arvetega (välja arvatud summade osas, mis on kantud ebatöenäoliselt laekuvateks arveteks).

Krediidiriski madala taseme ostjatega arveldamisel tagab õigusaktides ettevõttele antud õigus mitte osutada navigatsiooniteenust klientidele, kes on tarbitud teenuse eest võlgu. Navigatsiooniteenus on oma iseloomult lennufirmadele nende äritegevuses eluliselt vajalik, kuna ilma teenust kasutamata ei ole võimalik lennata. Nõuetest seisuga 31.12.2016 on tähtajaks tasumata 741 460 eurot (31.12.2015: 371 594 eurot), millest rohkem kui ühe kuu maksetähtaja ületanud nõuded moodustavad 121 975 eurot (31.12.2015: 20 596 eurot). Aastaruande koostamise hetkeks on laekunud 99% aasta lõpu seisuga üleval olevatest nõuetest. Laekumata nõuete summa osa on kokku 122 tuh eurot, millest 91 tuh eurot on nõuded AS Estonian Air vastu, mis on kantud ebatöenäolisteks (rohkem infot kliendi kohta lisas 17). Seega ei eksisteeri nõuete osas juhtkonna hinnangul bilansipäeva seisuga olulist krediidiriski.

Kogu krediidiriski väljendav nõuete ja deposiitide summa on 7 408 319 eurot (2015: 9 849 735 eurot, vt. lisad 2-6).

Arvelduskontode jaotus erinevate krediidireitingutega pankade vahel

(EUR)	31.12.2016	31.12.2015
Pankades, mis omavad Moody's krediidireitingut Aa3	4 529 345	7 196 116
Krediidiriskile avatud summa arvelduskontodest kokku (Lisa 2)	4 529 345	7 196 116

Tururisk

Tururiski alla kuuluvad valuuta ja intressirisk.

Valuutarisk

Valuutarisk on risk, et finantsinstrumentide õiglane väärtus või rahavood kõiguvad tulevikus vahetuskursi muutuste tõttu. Ettevõtte olulisem arveldusvaluuta on euro, mistõttu ei hinda ettevõtte valuutariski oluliseks. Varadest ja kohustustest tulenevad valuutariskid tuleb maandada, kui avatud netopositsioon samas valuutas ületab 63,9 tuhat eurot. Ettevõttel ei olnud aruandeperioodi ja ka eelneva perioodi lõpu seisuga olulisi avatud välisvaluuta positsioone. Valuutariski vältimiseks toimub arvete väljastamine müügitulu osas eurodes.

Intressirisk

Intressimäära risk on risk, et finantsinstrumentide õiglane väärtus või rahavood kõiguvad tulevikus turu intressimäära muutuste tõttu. Rahavoogude intressimäära risk tekib ettevõtte ujuva intressimääraga võlakohustustest ning seisneb ohus, et finantskulud suurenevad, kui intressimäärad tõusevad. Ettevõtte kohustused on fikseeritud intressimääraga. Varade intressirisk lühiajaliste rahapaigutuste osas on maandatud ettevõtte kavatsusega hoida soetatud finantsvarad nende lunastustähtajani. Intressiriski võtmine on lubatud investeerimisel rahaturufondidesse, millesse investeerimiseks on seatud mahulised piirangud.

Kapitali juhtimine

Ettevõtte haldab kapitalina kogu omakapitali. Ettevõtte peamiseks eesmärgiks kapitali juhtimisel on tagada ettevõtte jätkusuutlikkus. Omaniku poolt on seatud eesmärgiks hoida omakapitali osakaal varadest vahemikus 40-45. Otsused võõrkapitali kaasamise osas tehakse rahavoogude prognoosi alusel. Ettevõtte kõik aktsiad kuuluvad riigile. Otsused dividendide maksmise kohta tehakse omaniku poolt võttes arvesse ettevõtte majandustulemusi, arenguplaane aga ka majanduskeskkonna arengut Eestis ja sihtturgudel. Kapitali haldamise

eesmärgina võrreldakse tegelikku omakapitali tootlikkust eesmärgiks seatuga: 2016. nagu ka 2015. aastal loeb ettevõtte juhatus eesmärgid täidetuks.

Õiglane väärtus

Avalikustamise eesmärgil leitakse õiglane väärtus tulevaste lepinguliste rahavoogude diskonteerimisel turu intressimääraga, mis on kättesaadav ettevõtte sarnastele finantsinstrumentidele. Ettevõtte juhatuse hinnangul ei erine finantsseisundi aruandes korrigeeritud soetusmaksumuses kajastatud finantsvarade ja -kohustuste (vt ka lisa 3) bilansilised väärtused 31.12.2016 ja 31.12.2015 seisuga oluliselt nende õiglasest väärtusest, kuna need tasutakse 12 kuu jooksul arvestatuna bilansi kuupäevast. Samuti ei erine pikaajaliste laenude ja võlakohustuste õiglasest väärtusest oluliselt nende bilansilisest väärtusest, kuna nende intressimäärad vastavad turul kehtivatele intressimääradele.

SÕLTUMATU VANDEAUDIITORI ARUANNE

Lennuliiklusteeninduse AS-i aktsionärile

Meie arvamus

Meie arvates kajastab raamatupidamise aastaaruanne kõigis olulistest osades õiglaselt Lennuliiklusteeninduse AS-i (Ettevõtte) finantsseisundit seisuga 31. detsember 2016 ning sellel kuupäeval lõppenud majandusaasta finantstulemust ja rahavoogusid kooskõlas rahvusvaheliste finantsaruandluse standarditega, nagu need on vastu võetud Euroopa Liidu poolt.

Meie poolt auditeeritud Ettevõtte raamatupidamise aastaaruanne sisaldab:

- finantsseisundi aruannet seisuga 31. detsember 2016;
- koondkasumiaruannet eeltoodud kuupäeval lõppenud majandusaasta kohta;
- rahavoogude aruannet eeltoodud kuupäeval lõppenud majandusaasta kohta;
- omakapitali muutuste aruannet eeltoodud kuupäeval lõppenud majandusaasta kohta; ja
- raamatupidamise aastaaruande lisasid, mis sisaldavad oluliste arvestuspõhimõtete kokkuvõtet ja muud selgitavat infot.

Arvamuse alus

Viisime auditi läbi kooskõlas rahvusvaheliste auditeerimisstandarditega (ISA-d). Meie kohustused vastavalt nendele standarditele on täiendavalt kirjeldatud meie aruande osas „Audiitori kohustused seoses raamatupidamise aastaaruande auditiga“.

Usume, et kogutud auditi tõendusmaterjal on piisav ja asjakohane meie arvamuse avaldamiseks.

Oleme Ettevõttest sõltumatud kooskõlas Rahvusvaheliste Arvestusekspertide Eetikakoodeksite Nõukogu (IESBA) poolt välja antud kutseliste arvestusekspertide eetikakoodeksiga (IESBA koodeks) ja Eesti Vabariigi audiitortegevuse seaduses sätestatud eetikanõuetega. Oleme täitnud oma muud eetikaalased kohustused vastavalt IESBA koodeksile ja Eesti Vabariigi audiitortegevuse seaduse eetikanõuetele.

Muu informatsioon

Juhatus vastutab muu informatsiooni eest, mis sisaldub majandusaasta aruandes lisaks raamatupidamise aastaaruandele ja meie audiitori aruandele.

Meie arvamus raamatupidamise aastaaruande kohta ei hõlma muud informatsiooni ja me ei avalda muu informatsiooni kohta kindlustandvat arvamust.

Raamatupidamise aastaaruande auditeerimise käigus on meie kohustus lugeda muud informatsiooni ja kaaluda seda tehes, kas muu informatsioon sisaldab olulisi vasturääkivusi raamatupidamise aruandega või meie poolt auditi käigus saadud teadmistega või tundub muul viisil olevat oluliselt väärkajastatud. Kui me teeme tehtud töö põhjal järelduse, et muu informatsioon on oluliselt väärkajastatud, oleme kohustatud selle info oma aruandes välja tooma. Meil ei ole sellega seoses midagi välja tuua.

Juhatus ja nende, kelle ülesandeks on Ettevõtte valitsemine, kohustused seoses raamatupidamise aastaaruandega

Juhatus vastutab raamatupidamise aastaaruande koostamise ja õiglase esitamise eest kooskõlas rahvusvaheliste finantsaruandluse standarditega, nagu need on vastu võetud Euroopa Liidu poolt, ja sellise sisekontrollisüsteemi rakendamise eest, nagu juhatus peab vajalikuks, võimaldamaks pettusest või veast tulenevate oluliste väärkajastamisteta raamatupidamise aastaaruande koostamist.

Raamatupidamise aastaaruande koostamisel on juhatus kohustatud hindama Ettevõtte jätkusuutlikkust, avalikustama vajadusel infot tegevuse jätkuvusega seotud asjaolude kohta ja kasutama tegevuse jätkuvuse printsiipi, välja arvatud juhul, kui juhatus kavatses Ettevõtte likvideerida või tegevuse lõpetada või tal puudub realistlik alternatiiv eelnimetatud tegevustele.

Need, kelle ülesandeks on valitsemine, vastutavad Ettevõtte finantsaruandlusprotsessi üle järelevalve teostamise eest.

Audiitori kohustused seoses raamatupidamise aastaaruande auditiga

Meie eesmärk on saada põhjendatud kindlus selle kohta, kas raamatupidamise aastaaruanne tervikuna on pettusest või veast tulenevate oluliste väärkajastamisteta, ja anda välja audiitori aruanne, mis sisaldab meie arvamust. Kuigi põhjendatud kindlus on kõrgetasemeline kindlus, ei anna ISA-dega kooskõlas läbiviidud audit garantiid, et oluline väärkajastamine alati avastatakse. Väärkajastamised võivad tuleneda pettusest või veast ja neid peetakse oluliseks siis, kui võib põhjendatult eeldada, et need võivad kas üksikult või koos mõjutada kasutajate poolt raamatupidamise aastaaruande alusel tehtavaid majanduslikke otsuseid.

Kooskõlas ISA-dega läbiviidud auditi käigus kasutame me kutsealast otsustust ja säilitame kutsealase skeptitsismi. Samuti me:

- tuvastame ja hindame riske, et raamatupidamise aastaaruandes võib olla olulisi väärkajastamisi tulenevalt pettusest või veast, kavandame ja teostame auditiprotseduurid vastavalt tuvastatud riskidele ning kogume piisava ja asjakohase auditi tõendusmaterjali meie arvamuse avaldamiseks. Pettusest tuleneva olulise väärkajastamise mitteavastamise risk on suurem kui veast tuleneva väärkajastamise puhul, sest pettus võib tähendada varjatud kokkuleppeid, võltsimist, tahtlikku tegevusetust, väaresitiste tegemist või sisekontrollisüsteemi eiramist;
- omandame arusaama auditi kontekstis asjakohasest sisekontrollisüsteemist, selleks, et kujundada auditiprotseduure sobivalt antud olukorrale, kuid mitte selleks, et avaldada arvamust Ettevõtte sisekontrollisüsteemi tõhususe kohta;
- hindame kasutatud arvestuspõhimõtete asjakohasust ning juhatuse poolt tehtud raamatupidamislike hinnangute ja nende kohta avalikustatud info põhjendatust;
- otsustame, kas juhatuse poolt kasutatud tegevuse jätkuvuse printsiip on asjakohane ning kas kogutud auditi tõendusmaterjali põhjal on olulist ebakindlust põhjustavaid sündmusi või tingimusi, mis võivad tekitada märkimisväärset kahtlust Ettevõtte jätkusuutlikkuses. Kui me järeldame, et eksisteerib oluline ebakindlus, oleme kohustatud oma audiitori aruandes juhtima tähelepanu infole, mis on selle kohta avalikustatud raamatupidamise aastaaruandes, või kui avalikustatud info on ebapiisav, siis modifitseerima oma arvamust. Meie järeldused tuginevad audiitori aruande kuupäevani kogutud auditi tõendusmaterjalil. Tulevased sündmused või tingimused võivad siiski põhjustada Ettevõtte tegevuse jätkumise lõppemist;
- hindame raamatupidamise aastaaruande üldist esitusviisi, struktuuri ja sisu, sealhulgas avalikustatud informatsiooni, ning seda, kas raamatupidamise aastaaruanne esitab toimunud tehinguid ja sündmusi viisil, millega saavutatakse õiglane esitusviis.

Me vahetame infot nendega, kelle ülesandeks on Ettevõtte valitsemine, muu hulgas auditi planeeritud ulatuse ja ajastuse ning oluliste auditi tähelepanekute kohta, sealhulgas auditi käigus tuvastatud oluliste sisekontrollisüsteemi puuduste kohta.

AS PricewaterhouseCoopers

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Raimla', written in a cursive style.

Tiit Raimla
Vandeaudiitor, litsents nr 287

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Hermanson', written in a cursive style.

Janno Hermanson
Vandeaudiitor, litsents nr 570

31. märts 2017

Juhatuse ja nõukogu kinnitus majandusaasta aruandele

Juhatus on koostanud 2016. aasta tegevusaruande ja raamatupidamise aastaaruande. Nõukogu on juhatuse poolt koostatud majandusaasta aruande, mis koosneb tegevusaruandest ja raamatupidamise aastaaruandest, läbi vaadanud ja aktsionäride üldkoosolekule esitamiseks heaks kiitnud.

Käesolevaga kinnitame Lennuliiklusteeninduse AS 2016. majandusaasta aruandes esitatud andmete õigsust.

Tanel Rautits
Juhatuse esimees

31/03/..... 2017

Andres Uusma
Nõukogu esimees

31.03..... 2017

Mati Tarlap
Juhatuse liige

31/03/..... 2017

Silja Võõrmann-
Milošević
Nõukogu liige

31.03..... 2017

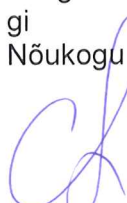
Üllar Salumäe
Juhatuse liige

31.03.17..... 2017

Margo Klaasmägi
Nõukogu liige

31.03..... 2017

Cinzia Siig
Nõukogu liige

25.04..... 2017

Peep Peterson
Nõukogu liige

31.03..... 2017

Kaupo Raag
Nõukogu liige

31.03..... 2017

Kasumi jaotamise ettepanek

Lennuliiklusteeninduse Aktsiaseltsi 2016. majandusaasta puhaskasum on 8 288 238 eurot.

Võttes arvesse, et Riigivaraseaduse § 77 kohaselt kinnitab riigile kuuluva äriühingu makstava dividendisumma Vabariigi Valitsus ja lähtudes 2017 aasta riigieelarve seaduse koostamisel kasutatud oodatavast dividendiprognosist teeb juhatus üldkoosolekule ettepaneku jaotada Lennuliiklusteeninduse Aktsiaseltsi vaba omakapital alljärgnevalt:

- kanda 2016. majandusaasta kasum 8 288 238 eurot eelmiste aastate jaotamata kasumiks;
- maksta eelmiste aastate jaotamata kasumi arvel dividendidena välja
- 8 288 000 eurot.

Makstes omanikule 8 288 000 eurot dividende tekib ettevõttel tulumaksu kohustus 2 072 000 ulatuses, mis kajastub 2017. majandusaasta koondkasumiaruandes.

Tanel Rautits
Juhatusesimees

Mati Tarlap
Juhatuseliige

Üllar Salumäe
Juhatuseliige